

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО

Кафедра Теорії спорту та фізичної культури

Бріскін Ю.А.

Нерода Н.В.

**ПЕРІОДИЗАЦІЯ ІГОР ОЛІМПІАД, СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ І
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ОЛІМПІЙСЬКОГО СПОРТУ**

Лекція з навчальної дисципліни

„Олімпійський і професійний спорт”

1. Періодизація Ігор Олімпіад

Сучасний олімпійський рух пройшов складний шлях розвитку і не одразу набув популярність і притаманні йому риси і масштаби. Тому історія ОІ сучасності потребує чіткої періодизації. Історики та соціологи висувають різні підходи до періодизації розвитку олімпійського спорту. Одні пропонують пов'язати періоди з терміном діяльності президентів МОК (Л.Кун, 1982). Інші вважають, що при розробці періодизації необхідно орієнтуватися на роль Олімпійського руху в житті світової спільноти, його вплив і авторитет (Л.Б.Сунік, 1983). Деякі науковці пропонують будувати періодизацію на основі найбільших історичних подій, які кардинально вплинули на хід сучасної історії людства. Зокрема, В. В. Столбов (1989) пов'язує історію міжнародного спортивного руху з трьома історичними періодами теперішнього століття (до Першої світової війни, між Першою і Другою світовими війнами, після Другої світової війни). При визначенні періодів розвитку такого складного явища як сучасний олімпійський рух, неможливо орієнтуватись на один критерій, яким би впливовим він не здавався. Необхідно враховувати сукупність всіх факторів політичного, економічного і спортивного характеру, які здійснювали принциповий вплив на розвиток олімпійського руху на конкретному історичному етапі.

Виходячи з вище сказаного, пропонуються наступна періодизація Ігор Олімпіад:

- перший етап – Ігри I-V Олімпіад (1896 – 1912 р.р.);
- другий етап – Ігри VII-XIV Олімпіад (1920 – 1948 р.р.);
- третій етап – Ігри XV – XXIV Олімпіад (1952-1988 р.р.);
- четвертий етап – XXV і наступні (з 1992 р.)

Таблиця 1. Ігри Олімпіад

Ігри Олімпіад	Рік	Місто проведення	К-сть чоловіків	К-сть жінок	Загальна к-сть учасників	К-сть країн (з 1936 – НОК)	К-сть видів змагань
I	1896	Афіни, Греція	311	-	311	13	44
II	1900	Париж, Франція	1319	11	1330	21	83
III	1904	Сент-Луїс, США	617	8	625	12	89
IV	1908	Лондон, Англія	1998	36	2034	22	111
V	1912	Стокгольм, Швеція	2484	57	2541	28	101
VII	1920	Антверпен, Бельгія	2543	63	2606	29	156
VIII	1924	Париж, Франція	2859	136	3092	44	126
IX	1928	Амстердам, Голандія	2724	290	3014	46	110
X	1932	Лос-Анджелес, США	921	127	1048	37	117
XI	1936	Берлін, Німеччина	3738	328	4066	49	130
XIV	1948	Лондон, Англія	3714	385	4099	59	138
XV	1952	Хельсінкі, Фінляндія	4407	518	4925	69	149
XVI	1956	Мельбурн, Австралія	2813	371	3148	68	163
XVII	1960	Рим, Італія	4738	610	5348	84	152
XVIII	1964	Токію, Японія	4457	683	5140	94	163
XIX	1968	Мехіко, Мексика	4750	781	5531	112	172
XX	1972	Мюнхен, ФРГ	6077	1070	7147	121	195
XXI	1976	Монреаль, Канада	4915	1274	6189	88	198
XXII	1980	Москва, СРСР	4311	1192	5503	81	203
XXIII	1984	Лос-Анджелес, США	5458	1620	7088	141	221
XXIV	1988	Сеул, Респ. Корея	6983	2438	9421	160	237

XXV	1992	Барселона, Іспанія	7555	2708	9367	169	257
XXVI	1996	Атланта, США	6797	3523	10320	197	271
XXVII	2000	Сідней, Австралія	6582	4069	10651	199	300
XXVIII	2004	Афіни, Греція	6296	4329	10 625	202	301
XXIX	2008	Пекін, Китай	6305	4637	11 028	204	302
XXX	2012	Лондон, Велика Британія	5892	4675	10500	204	302
XXXI	2016	Ріо де Жанейро, Бразилія	6179	5059	11238	207	306
XXXII	2020	Токію, Японія	5963	5457	11420	205	339

2. Загальна характеристика першого періоду Ігор Олімпіад (1896-1912 рр.).

Перший період Ігор Олімпіад характеризується відносно невеликою популярністю міжнародного Олімпійського руху і Олімпійських ігор. Ідея їх проведення кожні 4 роки з труднощами пробивала собі дорогу. Не випадково МОК приурочував ОІ до Всесвітніх промислових виставок у 1900 році в Парижі і у 1904 році у Сент-Луїсі. З 689 учасників ігор у Сент-Луїсі тільки 92 спортсмени представляли 11 країн світу, решта – представники США. Ситуація, що склалась в деякій мірі змінилась в Лондоні (1908р.) і Стокгольмі (1912р.).

Невдале проведення ОІ у Парижі і Сент-Луїсі викликало гостру критику міжнародної спортивної спільноти і нагадало ідею проведення ОІ у Греції. Кубертен запропонував провести неофіційні Ігри у 1906 році, щоб надати стимул розвитку ОР. Кубертен розумів, що проведення Ігор на їхній історичній батьківщині дозволить стимулювати розвиток олімпійського руху. Ідею Кубертена підтримав технічний директор Ігор професор Іоанес Хрисафіс. Такі ігри були проведені в Афінах 22 квітня – 2 травня 1906 року і залучили до участі 884 спортсменів (7 жінок) із 20 країн, що було значно більше, ніж у Сент-Луїсі. Однак, у подальшому такі ігри не проводились.

Особливу увагу необхідно звернути на Ігри V Олімпіади 1912 р. в Стокгольмі. Незважаючи на напружену ситуацію в Європі, в Іграх взяли участь 2547 спортсменів (серед яких 57 жінок) з 28 країн. В 20 видах легкої атлетики було встановлено олімпійські рекорди. Деякі глядачі назвали ці Ігри «Олімпіадою Джеймса Торпа», який переміг в легкоатлетичному п'ятиборстві та десятиборстві. Згодом атлета було позбавлено золотих нагород через порушення статусу аматора. Крім того, в цих Іграх брав участь Єйворі Брендендж, який став у 1952 р. президентом МОК.

Ні участь жінок в Іграх, ні проведення у цей період 14 сесій і 3 конгресів МОК, ні ґрунтовні статті Кубертена не змогли компенсувати недостатньо привабливу концепцію організації ОІ, програма яких була розтягнута на декілька тижнів. Принцип єдності часу і дії античних ОІ не дотримувався. У багатьох видах спорту були відсутні єдині міжнародні правила змагань. До того ж епоха, яка відходила у минуле, була дуже заражена націоналізмом і несла з собою політичну напругу.

Історія з американцем Фредом Лорцем, який намагався нечесно перемогти в марафонському бігу на Іграх 1904 р. в Сент-Луїсі, та несправедлива дискваліфікація Джеймса Торпа після Ігор 1912 р. (початок дискримінації «кольорового» населення в США) змусила керівництво МОК замислитись над створенням кодексу честі атлетів. В 1913р. з'являється «Зведення зауважень та

пропозицій щодо покращення Олімпійських ігор», виникає ідея розробки Олімпійської клятви.

В цілому цей період розвитку Ігор Олімпіад зіграв велику роль у розвитку міжнародного спорту у різних країнах світу, підвищенню авторитету спорту як важливої сфери суспільної діяльності, розвитку масового спорту і фізичного виховання населення.

Під впливом олімпійського руху почали створюватись різні міжнародні об'єднання і національні організації, метою яких був розвиток спорту. У ці роки були створені Міжнародна аматорська легкоатлетична федерація (ІААФ) – 1912 р., Міжнародна аматорська федерація плавання (ФІНА) – 1908 р., Міжнародна федерація футбольних асоціацій (ФІФА) – 1904 р., Міжнародна аматорська федерація боротьби (ФІЛА) – 1912 р. та ін.

У ці роки для олімпійських видів спорту були розроблені правила змагань, введена реєстрація світових рекордів і спортивних досягнень, уніфіковані вимоги до спортивних споруд. Проведення ОІ, міжнародних спортивних змагань стимулювали розвиток матеріальної бази спорту у різних країнах світу – будівництво стадіонів, гімнастичних залів, басейнів, стрілецьких тирів та інших споруд.

В цей час почала інтенсивно розвиватись система підготовки спортсменів. Досвід підготовки кращих спортсменів ставав відомим у багатьох країнах, що сприяло вдосконаленню спортивної техніки, підвищенню ефективності фізичної і тактичної підготовки.

Олімпійський спорт уже в роки першого періоду свого становлення перетворювався в арену співробітництва спортсменів, спеціалістів і любителів спорту у різних країнах. Завдяки розвитку олімпійського спорту почав проявлятися взаємний інтерес спортсменів – налагоджувалось співробітництво не тільки у сфері спорту, але й в інших галузях суспільної діяльності - культурі, науці та ін.

Ігри I Олімпіади (Афіни, 6-15 квітня 1896 р.)

Рішення Паризького конгресу (1894 р.) про проведення Ігор I Олімпіади сучасності у 1896 році в Афінах було позитивно сприйнято більшістю населення Греції. Але уряд Греції не мав змоги і бажання дозволити великі витрати на підготовку місць змагань і проведення такого великого свята.

П. де Кубертен був вимушений шукати інше місце (Будапешт) для проведення Ігор, але його прохання відхилила угорська влада. Тому він почав шукати інші шляхи вирішення цієї проблеми. Він запропонував долучити приватних осіб, які могли б пожертвувати кошти на проведення таких змагань. Цю точку зору підтримав грецький кронпринц Константин, який створив спеціальну комісію сприяння, а також звернувся до народу Греції із закликом до пожертвування грошей у фонд підготовки Ігор.

На зібрані гроші були відновлені олімпійський стадіон, побудовані велодром і тир. В центрі міста розмістили тенісні корти, павільйони з елінгами і роздягальнями для спортсменів – веслувальників.

НОК Греції за один рік підготував місця для змагань. 6 квітня 1896 року король Греції у присутності 80 тисяч глядачів оголосив Ігри I Олімпіади відкритими. Таким чином християнський монарх відмінив указ імператора Феодосія, яким той 1500 років тому назад заборонив цей пережиток язичництва.

У Іграх взяли участь 311 спортсменів з 13 країн (Австралія, Австро-Угорщина, Болгарія, Великобританія, Німеччина, Греція, Данія, США, Франція, Чилі, Швейцарія).

Програма ОІ включала 9 видів спорту – боротьба класична, велоспорт, гімнастика, легка атлетика, плавання, стрільба кульова, теніс, важка атлетика, фехтування, в яких розігрувались 43 комплекти нагород.

Першим олімпійським чемпіоном сучасності став американський спортсмен ДЖЕЙМС КОННОЛІ, який виборов золоту медаль у потрійному стрибку (13м 71см).

Національним героєм Греції став переможець у марафонському бігу СПИРИДОН ЛУІС. Крім олімпійських нагород і слави переможця чекали наступні призи: золотий кубок, заснований французьким академіком Мішелем Бріалем, який настояв на включенні марафонського бігу у програму ОІ, бочка вина, талон на безкоштовне харчування протягом року, безкоштовний пошив одягу і користування послугами перукаря протягом всього життя, 10 центнерів шоколаду, 10 корів і 30 баранів.

Француз Поль Массон на треку виборов три золоті медалі на різних дистанціях.

У змаганнях з боротьби не було поділу на вагові категорії. Перемога німця Карла Шумана, який був найлегшим з учасників, була тріумфальною. Він здобув перемогу ще у трьох видах гімнастики – опорному стрибку і командних змаганнях на брусах і перекладині.

Найбільшу кількість медалей вибороли грецькі спортсмени (10+19+17), США – 19, Німеччина – 14. Без нагород залишились спортсмени Болгарії, Чилі, Швеції.

Нагороджували переможців у день закриття ОІ – 15 квітня 1896 р. Нагородами служили гілки оливи, привезені з Олімпії, дипломи, виготовлені грецьким художником, а також срібні медалі, виготовлені гравером Шапленом.

Вже на перших Іграх сучасності довелося зустрітися з інтенсивним використанням олімпійських ігор у політичних цілях. Засоби масової інформації Греції активно прославляли свою країну, представляючи її як частину західної цивілізації.

Не все на перших ОІ було добре (приїхали тільки 13 команд з 34, які мали запрошення, не було ісіх найсильніших спортсменів), але вони дозволили досягнути головного – відродити й показати життєздатність олімпійської ідеї.

Про роль І ОІ П'єр де Кубертен писав так: "Результат ОІ є подвійним – спортивним і політичним. Якщо усвідомити той вплив, який можуть здійснити заняття фізичною культурою і спортом на майбутнє держави і на духовні сили нації в цілому, виникає питання: а чи не почалась для Греції у 1896 році нова ера її розвитку?... Сучасний спорт потребує об'єднання й очищення ... в кожній країні існують свої правила, неможливо прийти до загальної думки з питання про те, хто є аматором, а хто професіоналом... Я переконаний, що мій почин зможе стати фактором зміцнення миру у всьому світі..."

Ігри І Олімпіади переконливо довели гуманістичну спрямованість олімпійського руху.

Після успішного проведення Ігор І Олімпіади МОК вирішив надати Іграм дійсно інтернаціональний характер і проводити їх по чергово в різних країнах і на різних континентах, хоча Греція розраховувала, що ОІ будуть проводитись весь час на їх території.

Ігри II Олімпіади проходили у Парижі (20 травня – 28 жовтня 1900 р.) одночасно з функціонуванням Всесвітньої виставки, яка повністю привернула увагу на себе, зробивши ОІ її другорядним додатком.

Організатори виставки – урядові чиновники – не надали оргкомітету Олімпіади ніякої допомоги. Не зрозуміло, чому навіть П. Де Кубертен був практично усунутий від проведення Ігор Олімпіади.

У змаганнях взяли участь 1330 спортсменів з 21 країни (у тому числі 11 жінок).

Змагання проводились з найбільш екзотичних видів спорту, починаючи з польотів на повітряних кулях і закінчуючи рятуванням життя.

Офіційно підсумки змагань не підбивались, а переможці отримували нагороди через рік по пошті, тому що свята закриття ОІ не було. Крім того, змагання були розтягнуті на довгий строк – п'ять місяців.

Однак, не дивлячись на весь хаос, який супроводжував ОІ, вони переконливо показали не тільки життєздатність олімпійського руху, але й інтенсивний розвиток спорту у світі (поява жінок на змаганнях, збільшилась кількість країн-учасниць). Ніхто з переможців I Олімпіади не зміг повторити свій успіх у Парижі. У програму ОІ були введені нові види спорту, які у подальшому стали дуже популярними – академічна гребля, футбол, кінний і вітрильний спорт, метання молоту та інші.

Більше за всіх нагород отримали французи – 26+36+33, спортсмени США – 20+15+16, Великобританії – 17+8+12.

З особистих результатів слід відзначити американських легкоатлетів А.Кренцлейна – 4 золоті медалі у бігу на 60м, 110 м з бар'єрами, 200 м з бар'єрами, стрибок у довжину (7м 18см), а також Р.Ерві – у стрибках з місця у висоту, довжину і потрійному стрибку. Ф.Джервіс показав результат на 100м – 10,8 с, який протримався рекордом до 1924 року. І.Бекстер виборов змагання у висоту – 190см і з жердиною – 330см.

Ігри III Олімпіади проводились у Сент-Луїсі (США) з 1 липня по 23 листопада 1904 року.

МОК не зробив належних висновків з ОІ у Парижі і дозволив проводити наступні під час проведення всесвітньої (чергової) промислової виставки. Тому ОІ стали знову її додатком. Не було ні урочистого відкриття, ні закриття Ігор Олімпіади. Через високу ціну проїзду не прибуло на змагання багато провідних спортсменів європейських країн. Не був присутнім і П'єр де Кубертен. МОК представляли всього три особи.

У змаганнях з 10 видів спорту взяли участь всього 625 спортсменів – представників 12 країн (8 жінок), з яких 533 – спортсмени США. Це були "домашні" американські Олімпійські ігри.

Офіційно були розіграні 89 комплектів медалей, з яких 70+75+64 вибороли американці. На другому місці Куба – 5+2+3, на третьому Німеччина – 4+4+5.

Темною плямою Ігор III Олімпіади була спроба організаторів провести "антропологічні дні" – змагання "кольорових" спортсменів – афро-американців, індіанців та ін.

Ці ОІ були проведені ще на гіршому рівні, ніж у Парижі. Але можна відмітити і деякі спортивні результати. А.Хан (США) виборов три золоті медалі – 60, 100 і 200м, причому на 200-метровці установив рекорд (21,6 с), який протримався 28 років (до 1932 року). Повторив своє досягнення у стрибках з місця Р.Ерві. Німець Антон Хейда, який жив і виступав за команду США, виборов 5 золотих і срібну медаль у змаганнях з гімнастики. (Скандал з

марафонцем Ф.Лоренцем, якого підвіз друг на машині і він отримав золоту медаль).

Неофіційні Ігри 1906р. (Афіни, Греція). У змаганнях взяли участь 884 спортсмени (серед яких 7 жінок) з 20 країн, більшість з яких вперше виступали в формі національних команд, а не в формі клубів і коледжів. Як і в 1896 р. Греція приймала Ігри з ентузіазмом. На іграх був присутній король Греції Георг I та його сини Ніколас, Георг, Ендрю та Костянтин. Останній пізніше став президентом НОК Греції. Ігри 1906 р. були пишними та видовищними. Саме цього не вистачало двом попереднім Іграм Олімпіад. Частиною церемонії відкриття були гімнастичні вправи у виконанні «датських дівчат». До програми Ігор були внесені деякі зміни: не проводились змагання в бігу на 60 та 200м, на 200 та 400 м з бар'єрами, а також стипль-чез (біг з перешкодами) на 2500 м. Незважаючи на суттєве скорочення легкоатлетичної програми, до неї були включені і два нових види: п'ятиборство та метання спису.

Ігри IV Олімпіади проходили у Лондоні з 27 квітня по 31 жовтня 1908 року, хоча спочатку право проведення ОІ було надано Риму. Але у 1906 році італійці відмовились проводити ігри посилаючись на труднощі з будівництвом спортивних споруд.

Лондон дав згоду на проведення Ігор Олімпіади і за короткий термін побудував стадіон, велотрек, басейн, зал для боротьби.

Ігри пройшли на високому рівні, у всіх відношеннях перевершивши всі попередні.

Приймали участь рекордна кількість спортсменів – 2034 (у тому числі 36 жінок) з 36 країн світу. Великобританію представляли 710 спортсменів – найбільша кількість від однієї країни за всю історію сучасних Олімпійських ігор.

Змагання проходили у 20 видах спорту. Вперше був включений зимовий вид спорту – катання на ковзанах. Суттєво виросла майстерність спортсменів. Переможцями стали представники 14 країн, що значно більше, ніж на попередніх ОІ.

Знову високі, переможні результати у стрибках показав Р.Еврі, який до 6 золотих медалей попередніх ОІ додав ще дві – у висоту й довжину. Взагалі американці мали певну перевагу в л/а – з 27 медалей вони виграли 15 золотих.

В Лондоні вперше був проведений футбольний турнір, виступали 6 команд з 5 країн. Перше місце вибороли англійці, перемігши команду Данії у фіналі.

Найбільш драматичним випадком на цій Олімпіаді вважають подію, яка трапилась під час марафонського забігу. Першим на стадіон з'явився італійський бігун Дорандо Пієтрі, який знаходився майже у несвідомому стані. Він повернув не в ту сторону. Коли нарешті це збагнув і побіг у правильному напрямку, сили покинули його. Він впав, потім піднімався декілька разів і падав знову. Коли в останнє він впав недалеко від фінішної риски (декілька метрів) і не міг піднятися, вболівальники підбігли і підняли його і допомогли добратись до фінішу, який майже поруч з ним подолав американець Джон Хейес. Судді довго сперечались але дискваліфікували спортсмена за надання йому сторонньої допомоги. Він був позбавлений нагороди, але під час ушанування переможців він був запрошений на трибуну і член королівської сім'ї вручив йому золотий кубок, схожий на той, яким нагороджували переможця у марафонському бігу. У цей день і з цього приводу з амвону собору Св. Петра єпископом були проголошені наступні слова: "На Олімпіаді головне не перемога, а участь", які пізніше були приписані П'єру де Кубертену.

Перше місце у неофіційному командному заліку зайняла команда Великобританії, яка виборола 147 медалей (57+50+40), на другому місці спортсмени США – 47 (23+12+12), на третьому спортсмени Швеції – 25 (8+6+11).

Ігри V Олімпіади проходили у Стокгольмі (Швеція): 5 травня – 22 липня 1912 року.

Шведи з самого початку існування МОК ставили питання про проведення Ігор у них. І коли їм надали таке право, у 1904 році почали активно готуватись до їх проведення. Велику допомогу надавав король Швеції. Були дуже добре підготовлені спортивні споруди, продумана організація всіх змагань. Ігри були проведені дуже успішно.

У змаганнях взяло участь 2547 чоловік (57 жінок) з 28 країн. Жінки змагались з тенісу, плавання і стрибків у воду.

Росія вперше відправила велику команду (169 чоловік), яка виступала майже у всіх видах програми, але виступила невдало, виборовши тільки 2 срібні і 2 бронзові нагороди (15 місце серед всіх команд –країн).

На змаганнях в умовах гострої боротьби були продемонстровані дуже високі результати. Найбільш представницьким видом спорту була л/а. Тут розігрувалось 30 комплектів нагород. На цей раз серед переможців було багато представників Європи. Найбільшого успіху досягнув фін Х.Колехмайнен, який переміг у бігу на 5000 і 10 000 м і у кросі на 12 км.

Легкоатлетичне п'ятиборство і десятиборство виграв американець (індіанець за походженням) Джимм Торп. Король Швеції на врученні нагород назвав його самим величним атлетом усіх часів (він з дуже великим відривом у 700 очок виборов 1 місце). Дуже помпезно його зустрічали і вдома. Але потім расисти направили у МОК прохання ліквідувати його перемогу, тому що він колись (у студентські роки) грав у бейсбол та американський футбол і отримував за це гроші – тобто він був професіоналом. Медалі Торпа були повернені у МОК. Тільки через багато років після смерті Торп був реабілітований і признаний як переможець цих Ігор Олімпіади.

Вперше були проведені змагання із сучасного п'ятиборства. Переможець – лейтенант королівської шведської гвардії Г.Лілієхек.

У командних змаганнях зі стрільби (по оленю, що біжить) олімпійським чемпіоном став швед Оскар Свон, якому у цей день було 64 роки 258 днів. За всю історію ОІ у його віці ніхто не ставав чемпіоном.

Вперше на Олімпійських іграх були проведені конкурси мистецтв (за рішенням МОК, вони проводилися до 1948 р.). Були представлені твори архітектури, літератури, живопису, скульптури, музики. За розділом літератури перше місце було присуджено Г.Хохроду і М.Ешбаху за "Оду спорту". Як потім виявилось під цим псевдонімом ховався П'єр де Кубертен.

Найбільшу кількість медалей завоювали шведи – 24+24+17, на другому місці – американці – 23+19+19, на третьому – Великобританія , 10+15+16.

3. Загальна характеристика другого періоду Ігор Олімпіад (1920-1948 рр.).

Цей період охоплює роки між Першою і Другою світовими війнами і перші три роки після Другої світової війни. Політичні, економічні й моральні потрясіння відзначилися на олімпійському русі. В цей період не проводилися Ігри XII і XIII Олімпіад (Друга світова війна). В цей період, у 1925 році, Кубертен подав у відставку. В своїй заяві він написав: «Хоча я є офіційно президентом МОК, я відхожу від справ... Але я хочу застерегти Вас щодо сучасних тенденцій, які мають негативний вплив на розвиток ОР. Протягом 30 років я боровся за справу

спорту. Я зіткнувся з ворожим супротивом, мені довелося боротися і проти ненависті. Але я досяг того, що сьогодні МОК налічує 52 члени, які є представниками 41 країни Європи, Африки, Америки, Азії. Незважаючи на ряд негативних спогадів, я продовжую вірити в мирні та морально-виховні чесноти спорту». Багато науковців називають цю заяву одного з найвидатніших президентів МОК «заповітом».

20-ті роки ХХ ст. характерні бажанням МОК враховувати політичні обставини у світі. Німеччина не була допущена до участі в Іграх Олімпіад 1920 і 1924 рр. Німецькі спортсмени були допущені до змагань лише після того, як Німеччина вступила до Ліги Націй та міжнародних європейських організацій. Ігри використовувались деякими колами і країнами для розпалювання національного антагонізму.

Політика МОК цього періоду заслуговує серйозної критики. Важко обґрунтувати факт вибору в 1938р. трьох членів у МОК для Німеччини, Італії та Японії, країн, які готувались до війни.

Апогеєм моральної кризи МОК стали Ігри XI Олімпіади 1936 р. в Берліні (недопущення спортсменів-євреїв в команду Німеччини, расизм). Рішення щодо проведення Ігор в столиці Німеччини було прийнято 1931 р. до приходу нацистів до влади. В 1933 р. МОК письмово попередив уряд Німеччини, що якщо не буде відновлено право НОК Німеччини займатись підготовкою Ігор, то їх проведення буде перенесене в місто іншої країни.

У 1933 р. на сесії МОК у Відні представник німецького уряду дав неправдиве підтвердження та обіцянку допустити спортсменів-євреїв до участі в Іграх. Але МОК знав про факти порушення Олімпійської хартії і створив спеціальну комісію для перевірки цих фактів, головою якої був Ейвері Брендедж. В США спортсмени публічно виступили проти проведення Ігор в Берліні. Незважаючи на всі перешкоди та виявленні порушення в 1935р. на сесії МОК в Осло було прийнято рішення проведення Ігор в Берліні.

У червні 1936р. в Парижі відбулась конференція захисту ідей олімпійського руху, учасники якої визнали проведення Ігор Олімпіади в Німеччині несумісними з принципами олімпізму і закликали до проведення Народної Олімпіади в Барселоні. У червні 1936 р. в Барселону прибуло понад 20 команд з різних країн, але фашистське повстання в Іспанії завадило проведенню Народної олімпіади.

Ігри XI Олімпіади в Берліні стали тріумфальними для 10 темношкірих спортсменів з США, які завоювали 6 золотих, 3 срібні і 2 бронзові медалі. Навіть перемога німецької команди в неофіційному командному заліку не змогла затьмарити поразку расизму, який сповідувала Німеччина.

В ці роки МОК багато зробив для активного протистояння міжнародному робітничому спортивному руху. Намагання Кубертена на початку 1930 рр. змінити позицію МОК, звернути увагу на інтенсивний розвиток спорту в СРСР і на необхідність розповсюдження спорту серед робітників позитивних результатів не дало. Ці факти свідчили про початок політизації міжнародного олімпійського руху.

Друга світова війна, що почалася в 1939 році, негативно вплинула на олімпійський спорт. МОК залишився без президента: Анрі де Байє-Латур помер у 1942 р. в Бельгії. У зв'язку з важким становищем олімпійського руху та політичною ситуацією Ігри Олімпіад 1940р та 1944р. не проводились.

Незважаючи на всю складність політичної ситуації в світі і її негативний вплив на спорт, другий період Ігор Олімпіад можна охарактеризувати

інтенсивним удосконаленням міжнародного олімпійського руху – його структури, організаційно-правових основ, відносин між МОК та державами тощо.

У 1926-1927 р.р. була упорядкована діяльність Виконкому МОК (почався видаватись спеціальний бюлетень). Участь жінок в Олімпіадах стала реальною, а не символічною. Гострою була проблема аматорства і професіоналізму. На початку другої світової війни керівництво справами МОК взяв на себе швед Ю. Зігфрід Едстрем.

Після другої світової війни вся діяльність МОК була обумовлена необхідністю поставити олімпійський рух на службу розвитку взаєморозуміння між народами, мирної співпраці і взаємодопомоги.

У МОК увійшов СРСР, одночасно здійснилося відновлення прав в МОК НОКів Німеччини і Японії.

Кінець другого етапу підвела сесія МОК в Хельсінкі у 1952 р. Едстрем по причині віку подав у відставку. Президентом МОК був обраний Ейвері Брендедж.

Другий період розвитку олімпійського спорту при всіх його складностях і протиріччях продемонстрував зростання авторитету міжнародного олімпійського руху. Кількість країн зросла з 23 до 52. Активно включились в олімпійський рух країни Латинської Америки, країни Азії і Європи. Продовжувалось вдосконалення міжнародної олімпійської системи. Була забезпечена реальна співпраця МОК, НОК, МФ. Утворювались нові міжнародні спортивні об'єднання.

У багатьох країнах з'явилися сучасні спортивні споруди (стадіони, тенісні корти, спеціалізовані спортивні зали, басейни). Вдосконалювалась система спортивної підготовки майбутніх учасників Олімпійських ігор. Почався активний розвиток наукових досліджень в олімпійському спорті, в фізіології, анатомії, психології, педагогіці. Розвивається загальна теорія підготовки спортсменів, теорія і методика підготовки в окремих видах спорту.

Ігри VII Олімпіади (Антверпен, 30 квітня -12 вересня 1920 р.)

Ігри VI Олімпіади, які повинні були бути проведені в Берліні у 1916 році не відбулися – йшла I світова війна.

Після 8-річної перерви 2606 спортсменів (63 жінки) з 29 країн взяли участь у Іграх VII Олімпіади в Антверпені. Змагання проходили протягом 4 місяців. Однак офіційне відкриття відбулося 14 серпня, а закриття – 29 серпня. Вперше була прочитана олімпійська присяга, текст якої був розроблений Кубертеном, піднятий олімпійський прапор. Героєм Олімпіади став фінський бігун Пааво Нурмі – 3 золоті й 1 срібна медаль.

У боксерському турнірі переможцем став американець Е.Іген, який 12 років пізніше став чемпіоном зимових ОІ у бобслеї. Це єдиний випадок у чоловічому олімпійському спорті.

За кількістю медалей і очків у неофіційному заліку першими були спортсмени США – 203,5 очка й 95 медалей (41-27-27), другими були спортсмени Швеції – 121,5 очка і 64 медалі (19-20-25) і третє місце у спортсменів Великобританії – 88 очок і 43 медалі (15-15-13).

Ігри VIII Олімпіади (Париж, 4 травня – 28 липня 1924 р.)

Столиця Франції була першим містом, якому МОК другий раз довірив проводити ОІ, хоч претендентами були Лос-Анжелес, Прага й Рим. На це рішення вплинув великий авторитет Кубертена і свято 30-ти річчя олімпійського руху.

Паризькі ігри були найбільш масовими. Прийняло участь 3092 спортсменів (135 жінок). Спортивний рівень був також надзвичайно високим: встановлено 8 світових рекордів, 14 олімпійських. Знову блискуче виступив фінський легкоатлет Пааво Нурмі – він завоював 3 золоті медалі і встановив 2 рекорди.

Серед плавців блискуче виступив Джоні Вейсмюллер (Тарзан), який виборов 3 золоті медалі і встановив рекорди на дистанціях 100 і 400 м.

Перемогу на Іграх отримали спортсмени США – 625,55 очка і 99 медалей (45-27-27). Другою була команда Франції – 277,5 очка і 39 медалей, третьою команда Фінляндії 256,5 очка і 37 медалей (14-13-10).

Ігри ІХ Олімпіади (Амстердам, 17 травня – 12 серпня 1928 р.)

За складом учасників вони мало відрізнялись від паризької олімпіади – 3014 учасників (290 жінок) з 46 країн.

Ігри пройшли у спокійній обстановці, хоча в багатьох видах спорту йшла запекла боротьба.

На церемонії відкриття Ігор у якості символу миру вперше випустили голубів, а на олімпійському стадіоні також вперше горів вогонь, запалений в Олімпії від сонця за допомогою дзеркал. Він був доставлений в Амстердам через Грецію, Югославію, Австрію, Німеччину бігунами, які передавали його один одному.

Це були останні Ігри Олімпіади, в яких взяв участь П.Нурмі, який став переможцем на дистанції 10 000 м. Взагалі, за 8 років (з 1921 по 1929 рік) він встановив 24 світових рекорди на дистанціях від 1500 м до 20000 м. В Хельсінкі, поруч з олімпійським стадіоном, встановлена бронзова скульптура Пааво Нурмі – вдячність фінського народу видатному спортсмену.

Загальнокомандну перемогу здобули спортсмени США – 389,5 очка і 56 медалей (22-18-16), другими були спортсмени Німеччини – 240,5 і 31 медаль (10-7-14), третіми – олімпійці Швеції – 160 очок і 25 медалей (7-6-12).

Ігри Х Олімпіади (Лос-Анджелес, 30 липня – 14 серпня 1932 р.)

Кількість учасників на цих змаганнях була удвічі меншою за попередні змагання, що пояснюється віддаленістю столиці Ігор Олімпіади. Все ж прийняло участь 1048 спортсменів (127 жінок) з 37 країн світу. Змагання проходили у 16 видах спорту, де розігрувалося 126 комплектів медалей. На Іграх було встановлено 116 олімпійських рекордів, 21 з яких були вище світових. найбільша кількість рекордів була встановлена у легкій атлетиці. В плаванні – 36. Сенсацією став виступ японських плавців, які завоювали 5 з 6 золотих медалей. Цікаво, що переможцю на дистанції 1500 м К.Кітамура було всього 14 років. Але його результат (19.12,4) протримався 20 років. На рік старший був переможець на дистанції 100 м Я.Міядзакі – 58,2.

На Іграх в Лос-Анджелесі спортсмени вперше жили в олімпійському селищі, спеціально побудованому у 20 км від міста, яке складалося з 700 збірних будиночків. Вони розташовувались навкруги спортивних споруд, ресторанів, міст відпочинку. Вперше спортсмени отримали хороші умови для спілкування, обміну досвідом, відпочинку.

Збірна команда США отримала перемогу – 103 медалі (41-32-30) і 683,2 очка. Другими були спортсмени Італії – 36 медалей (12-12-12) і 242 очка. Третіми – спортсмени Німеччини – 21 медаль (4-12-5).

Ігри ХІ Олімпіади, Берлін (1-16 серпня 1936 р.)

На право проведення Ігор 1936 р. претендували багато міст Європи, але не дивлячись на протести світової громадськості, право на проведення Ігор Олімпіади було надано Берліну.

Після приходу Гітлера до влади, у 1933 році, президент МОК Анрі Байє-Летур офіційно звернувся до керівництва Німеччини гарантувати додержання Хартії або відказатися від проведення ОІ. Такі гарантії були надані.

В Іграх прийняли участь 4066 спортсменів (328 жінок) з 49 країн. Героєм ОІ став негритянський спортсмен Джессі Оуенс, який виборов 4 золоті медалі і установив 4 олімпійських рекорди.

Серйозна підготовка до ОІ дозволила Німеччині завоювати перше місце – 89 медалей (33-26-30) і 573,7 очка. Другими були спортсмени США – 56 медалей (24-20-12) і 403,3 очка. Третіми – італійці – 22 медалі (8-9-5) і 167,6 очка.

Високий спортивний рівень змагань, участь в них значної кількості НОК не змогли знизити гнітючої атмосфери: "На цих Іграх владував сильний дух мілітаризму і нацизму", відмічалось у бюлетені МОК, присвяченому 60-річчю олімпійського руху.

Ігри XIV Олімпіади (Лондон, 29 липня – 14 серпня 1948 р.)

Друга світова війна не дозволила провести Ігри Олімпіад 1940 і 1944 рр.

В Іграх XIV Олімпіади, не дивлячись на післявоєнну розруху, прийняли участь 4099 спортсменів (385 жінок) з 59 країн.

Програма Ігор включала 19 видів спорту. У змаганнях з л/а серед чоловіків успіх мали спортсмени США, які вибороли 11 золотих медалей з 24. Серед жінок тут перевагу мали спортсменки з Європи – всі золоті медалі крім одної. Особливо блискуче виступила голанка Ф.Бланкерс-Кун, яка завоювала 4 золоті медалі.

Командну першість завоювали спортсмени США – 548 очок і 84 медалі (38-27-19). Другими – представники Швеції – 301,2 очка і 44 медалі (16-11-17). Третіми – Франції – 213,5 очка і 29 медалей (10-6-13).

4. Загальна характеристика третього періоду Ігор Олімпіад (1952-1988 рр.).

Для більш як 40-річного періоду характерні як постійно діючі загальні тенденції, так і досить різкі переходи від одного стану олімпійського руху до іншого. Складність цього періоду розвитку олімпійського спорту торкнулась усіх його сторін – політичних, спортивних, програми ОІ, підсумків змагань та інше. У ці роки ще більше ніж раніше МОК був ареною великої політики. Всі проблеми й протиріччя, що були характерними для політичного життя світового суспільства, безпосередньо відтворювались на діяльності МОК, МФ, НОК.

Після виходу на олімпійську арену Радянського Союзу та інших соціалістичних країн постало питання, чи зможуть олімпійські ігри стати ареною мирного співробітництва протилежних політичних систем, чи зможе МОК залучити у свій склад і організувати співробітництво представників капіталістичних, соціалістичних країн та країн, що розвиваються.

З початку 50-х років діяльність МОК постійно була пов'язана з регулюванням спорів і конфліктів, в основі яких були протиріччя політичного характеру.

Так, після створення Китайської Народної Республіки і створення НОК Китаю, виникла проблема з визнанням цієї країни МОК, тому що на о. Тайвань була ще одна Китайська республіка, яка претендувала на участь в ОІ від імені Китаю. НОК КНР була визнана МОК у 1956 році, але після визнання і Китайської республіки (Тайвань) вони не приймали участі у ОІ на знак протесту. Відновлення пройшло тільки у 1979 році.

Приблизно така ж ситуація склалась і з Корейською народно-демократичною республікою і Південною Кореєю. НОК Кореї був визнаний у 1947 році і з 1948 року вони приймали участь у ОІ. НОК КНДР була визнана у 1963 році, але у 1988 бойкотували ігри у Сеулі, тому що МОК відмовив їм проводити частину ОІ у себе.

Аналогічна ситуація склалась і в Німеччині (дві держави – ФРГ і ГДР). НОК ФРГ була визнана у 1950 р. і з 1952 року приймала участь у ОІ. Завдяки величезній роботі світової спортивної спільноти проти політики дискримінації НАТО був досягнутий певний компроміс. У 1956, 1960 і 1964 роках виступала спільна (об'єднана) команда Німеччини. Але при комплектуванні команд виникало багато конфліктів (учасники, тренери, керівники команд...). В кінці кінців МОК у 1965 році прийняв рішення про допуск спортсменів НДР у самостійній команді. Крім того, було прийнято рішення, згідно якого відмова країни, яка проводить чемпіонат світу, в участі спортсменів НДР тягнуло за собою перенесення змагань в іншу країну. І деякі змагання переносились (США загубили право проведення чемпіонату світу з важкої атлетики, Франція – з лижного спорту та ін.).

Важливою тенденцією розвитку ОР в третьому періоді є розповсюдження олімпійського спорту в країнах Африки, Азії і Латинської Америки. В Іграх 1992 року взяли участь 172 країни. Відбувається постійне зростання популярності олімпійського спорту.

З 1961 року відбувається регулярна допомога слабо розвиненим країнам у розвитку олімпійського спорту. Активно діє програма МОК допомоги розвитку олімпійського спорту "Олімпійська солідарність". Наприклад, тільки у 1978 році завдяки фонду "Олімпійська солідарність" було виділено 1 тисячу стипендій на підготовку тренерів, у 32 країнах були організовані навчальні курси тренерів (навчалось близько 7,5 тис. чоловік).

Однією з гострих проблем розвитку олімпійського спорту у третьому періоді став персональний склад МОК. У МОК не було представників багатьох міжнародних федерацій. У його складі були в основному представники не багатьох країн.

У 1973 році після 43-річної перерви відбувся X Олімпійський конгрес (Варна, Болгарія), де гостро обговорювалися питання взаємовідносин МОК з НОК та МСФ. Поряд з 61 членом МОК, у роботі Конгресу прийняли участь 66 представників 26 МСФ і представників 82 НОКів. В результаті виникли принципові зміни у міжнародному олімпійському русі. Змінився склад МОК. В нього увійшли представники багатьох нових країн, видатні спортсмени (Сергій Бубка у тому числі з 1999 року).

Розвиток олімпійського руху на протязі третього періоду значною мірою визначалися особами, котрі у різні періоди очолювали МОК. Це три президенти: Ейвері Брендедж – 1952-1972 р.р., Майкл Моріс Кілланін – 1972-1980 р.р. і Хуан Антоніо Самаранч – з 1980 р. Якщо діяльність Кілланіна відрізнялась поміркованістю, то стратегічні лінії розвитку олімпійського спорту, реалізовані Брендеджем і Самаранчем, носили прямо протилежний характер.

У третьому періоді розвитку ОС великі зміни відбулися в програмах олімпійських змагань, в системі підготовки спортсменів-олімпійців, в науково-методичному й медичному забезпеченні, у розвитку матеріальної бази, суддівстві та інше.

У 60-70-х роках в багатьох країнах будуються і організуються спортивні центри олімпійської підготовки спортсменів, де створюються всі необхідні умови для здійснення повноцінного тренувального процесу, відновлення, здійснення наукових досліджень.

Сучасна система підготовки і змагань в олімпійському спорті перетворила його в унікальну галузь досліджень резервних можливостей людини, здібності до адаптації у різних екстремальних умовах.

Сучасний олімпійський спорт переконливо показав, що кропітка робота у пошуках взаємних інтересів і компромісів здатна привести до взаєморозуміння і плідної співпраці без застосування методів силового типу.

Підбиваючи підсумки огляду третього періоду розвитку олімпійського спорту не можна не бачити величезного прогресу, котрого добився ОС за 40 років.

Ігри ХУ Олімпіади, Хельсінкі, 9 червня – 3 серпня 1952 р.

4925 спортсменів (518 жінок) з 69 країн. Найбільш значні Ігри за всі попередні. Вперше приймали участь спортсмени СРСР та інших соціалістичних країн. Тому вони стали першими в історії протистояння на олімпійській арені двох політичних суперсистем. Змагання вилилися у гостре суперництво спортсменів СРСР і США. Спорт ставав зброєю "холодної війни". Почалися перегони за світовими рекордами і олімпійськими перемогами.

На цих змаганнях було встановлено 66 олімпійських рекордів (18 світових). У програму Ігор входили 17 видів спорту, 149 дисциплін. Жінки змагалися у 6 видах.

Перша в історії радянського спорту золота медаль була отримана металницею диску Н. Ромашковою (Пономарьовою). Вона ж через 8 років здобула другу золоту медаль у Римі.

У стрибках у довжину 9 учасниць 30 разів перевищували попередній олімпійський рекорд. Героєм Олімпіади вважають чеського легкоатлета Е.Затопека, який виборов 3 золоті медалі у бігу на 5 000, 10 000 м і у марафонському бігу.

Чудово виступили радянські гімнасти. Вони вибороли загальнокомандні золоті медалі, золоті медалі в абсолютній першості (чоловіки – В.Чукарін, жінки – М.Гороховська). Крім цього було ще багато медалей різного гатунку на окремих видах багатоборства.

У неофіційному заліку спортсмени США та СРСР набрали однакову суму очок – по 494. Однак американці отримали 40 золотих медалей, радянські спортсмени – 22. Крім цього американці взяли 19 срібних і 17 бронзових медалей. СРСР – 30 і 19. Третіми були спортсмени Угорщини – 259,5 очок і 42 медалі (16-10-16).

Ігри ХУІ Олімпіади, Мельбурн, 22 листопада – 8 грудня 1956 р.

Першість у 17 видах спорту виборювали 3184 спортсменів (371 жінка) з 68 країн. Героєм Олімпіади став В.Куц з України. Який став олімпійським чемпіоном на дистанціях 5 000 і 10 000 м з новими рекордами. Вдруге поспіль став абсолютним олімпійським чемпіоном у змаганнях гімнастів львів'янин В.І.Чукарін.

У неофіційному заліку переконливу перемогу здобули спортсмени СРСР – 622,5 очка і 98 медалей (37-29-32). На другому місці спортсмени США – 497,5 очка і 74 медалі (32-25-17), на третьому спортсмени Австралії – 238,5 очка і 35 медалей (13-8-14).

Ігри ХУІІ Олімпіади, Рим, 25 серпня – 11 вересня 1960 р.

Ігри Римської Олімпіади увійшли в історію як прекрасно організовані, з великою кількістю учасників, гострим суперництвом у спортивній боротьбі, видатними результатами.

Але в олімпійському селищі спортсмени західних і східних країн були розселені окремо і навіть харчувались у різних ресторанах. Це не сприяло взаєморозумінню і співробітництву.

У змаганнях прийняли участь 5348 спортсменів (610 жінок) з 84 країн. Програма включала 17 видів спорту. На змаганнях було встановлено 76 олімпійських і 30 світових рекордів.

Марафонський біг виграв спортсмен з Ефіопії, який біг босоніж. Він поклав початок видатним перемогам спортсменів з Африки.

Вдало виступили наші гімнасти, особливо кияни Борис Шахлін та Лариса Латиніна, які стали переможцями у багатоборстві і у змаганнях з окремих видів.

В командній першості перемогу отримали спортсмени СРСР – 682,5 очка і 103 медалі (43-29-31). Друга – США – 463 очка і 71 медаль (34-21-16). Третіми стали спортсмени об'єднаної Німецької команди (ФРН і НДР) – 280 очок і 42 медалі (12-19-11).

Ігри ХУІІІ Олімпіади, Токіо, 10-24 жовтня 1964 р.

Токійські Ігри за зовнішніми ознаками були кращими за всі попередні. В столиці були побудовані унікальні спортивні споруди, транспортні магістралі, готелі.

В Іграх прийняли участь 5140 (683 жінки) спортсменів з 94 країн. Розігрувалось 163 комплекти медалей у 19 видах спорту.

Змагання з гімнастики були третім олімпійським турніром у якому приймали участь українські гімнасти Б.Шахлін і Л.Латиніна. У багатоборстві вони посіли другі місця, але отримали золоті медалі в окремих видах. Загалом Л.Латиніна виборола на всіх олімпіадах 9 золотих, 5 срібних і 4 бронзових нагороди, що є своєрідним рекордом в історії Олімпійських ігор серед всіх олімпійців світу. Б.Шахлін виборов 12 медалей (6-4-2).

I – СРСР – 607,8 очок, 96 медалей (30-31-35)

II – США – 581,8 очок і 90 медалей (36-26-28).

III – Об'єднана Німеччина – 337,5 очок і 50 медалей (10-22-18).

Ігри ХІХ Олімпіади, Мехіко, 12 – 27 жовтня 1968 р.

Перші Ігри, проведені в Латинській Америці. Змагання проходили на висоті 2240 м над рівнем моря. Але це не вплинуло негативно на спортивні результати – було встановлено 76 олімпійських рекордів 28 з яких перевищували світові. Найбільш вдалим були виступи легкоатлетів – було встановлено 30 олімпійських рекордів і 14 світових. Сенсацією став унікальний стрибок у довжину американця Боба Бімона – 8 м 90 см. Цей результат перевищував світовий рекорд одразу на 55 см і його справедливо називають найвидатнішим досягненням ХХ сторіччя.

Сенсацією став також новий спосіб подолання у стрибках у висоту, який показав переможець Р.Фосбері. Всі наступні рекорди досягаються саме цим способом стрибка у висоту. Американець А.Ортур четвертий раз поспіль виборов золоту медаль у метанні диску (1956, 1960, 1964, 1968), кожний раз з олімпійськими рекордами.

У змаганнях Олімпіади прийняли участь 5531 спортсмен (781 жінка) з 112 країн.

I місце – США, 713,3 очок і 107 медалей (45-28-34)

II місце - СРСР, 590,8 очок і 91 медаль (29-32-30)

III місце - НДР, 238 очок і 25 медалей (9-9-7), хоча за кількістю медалей Угорщина її випередила – 32 медалі (10-10-12).

Ігри ХХ Олімпіади, Мюнхен, 26 серпня – 11 вересня 1972 р.

Рекордна кількість учасників – 7147 (1070) з 121 країни. В Мюнхені був створений унікальний комплекс спортивних споруд разом з олімпійським селищем. Ігри охопили 21 вид спорту і 195 видів змагань.

Героєм змагань легкоатлетів став український спортсмен Валерій Борзов, який впевнено перемагав американців у спринті на дистанціях 100 і 200 м. У подальшому В.Борзов став першим президентом НОК України і членом МОК.

Третю Олімпіаду поспіль виграв радянський борець з вільної боротьби О.Медвідь.

Сім золотих медалей дісталось американському плавцю Марку Спіцу.

I місце – СРСР, 664,5 очка і 99 медалей (50-27-22).

II місце – США, 638,5 очка і 91 медаль (30-31-30).

III місце – НДР. 472 очка і 66 медалей (20-23-20).

Ігри Олімпіади в Мюнхені були відзначені трагічними подіями, коли жертвами арабських екстремістів стали 11 ізраїльських спортсменів. Обставини ворожнечі, війни і терору, що існували між арабами і євреями з моменту створення держави Ізраїль, були перенесені й на Олімпійські Ігри.

Ігри XXI Олімпіади, Монреаль, 17 липня – 1 серпня 1976 р.

Підготовлення і проведення ОІ в Канаді супроводжувалося цілою низкою політичних скандалів (недопущення команди Тайваню до ОІ під назвою Республіка Китай, хоча МОК вже признав НОК республіки Китай, це було прийнято під тиском КНР. На Ігри приїхали 6189 спортсменів (1274 жінки) з 88 країн. Змагання проходили у 21 виді спорту. Встановлено 88 олімпійських і 36 світових рекордів.

I місце – СРСР, 792,5 очок і 125 медалей (49-41-25)

II місце – НДР, 698 очок і 90 медалей (40-25-25) – вперше в історії!!

III місце – США, 603,5 очка і 94 медалі (34-35-25).

Ігри XXII Олімпіади, Москва, 19 липня – 3 серпня 1980 р.

В Іграх прийняли участь 5503 спортсмени (1192 жінки) з 81 країни. Такі великі країни як США, Японія, КНР, ФРН та ще біля 30 країн бойкотували Ігри із-за вводу радянських військ в Афганістан у 1979 р. Тому за кількістю учасників московська Олімпіада поступалася попереднім у Монреалі і Мюнхені. У політичному відношенні Ігри Московської Олімпіади, так само як і наступної Лос-Анджелеської, виявилися найбільш яскравими прикладами використання олімпійського спорту як засобу "холодної війни", подальшого поглиблення антагонізму між політичними системами.

У спортивному відношенні ці Ігри не поступилися попереднім. Було встановлено 36 світових рекордів (у Монреалі – 34, Мюнхені – 23, Мехіко – 28).

Героєм змагань став кубинець Т.Стівенсон, який отримав свою третю золоту медаль поспіль.

У змаганнях гімнастів Олександр Дитятін (СРСР) отримав 8 олімпійських нагород (3-4-1) – найбільша кількість на одних Іграх за всю історію Олімпіад.

I – СРСР, 195 медалей (80-69-46)

II – НДР, 126 медалей (47-37-42)

III – Болгарія, 41 медаль (8-16-17).

Ігри XXIII Олімпіади, Лос-Анджелес, 28 липня – 12 серпня 1984 р.

Після бойкоту попередньої Олімпіади Москва зробила все, щоб бойкотувати Ігри у Лос-Анджелесі – туди не поїхали спортсмени 14 соціалістичних країн, багато з яких були лідерами олімпійського спорту (СРСР, НДР, Угорщина, Болгарія, Куба).

В Іграх прийняли участь 7078 спортсменів з 141 країни. Організаційний комітет Ігор зробив все, щоб змагання пройшли на високому організаційному рівні з чудовою інформацією. Однак, відсутність 125 чемпіонів світу значно понизили спортивну сторону змагань. Було встановлено всього 11 світових

рекордів. Результати переможців серед важкоатлетів були на 30-60 кг меншими, ніж результати змагань "Дружба", які проходили у цей же час.

Героєм змагань став американський легкоатлет Карл Льюїс, який переміг у бігу на 100 і 200 м та у стрибках у довжину. Цей успіх він повторив і на наступній Олімпіаді у Сеулі.

I – США, 174 медалі (83-61-30)

II – Румунія, 53 медалі (20-16-17)

III – Канада, 44 медалі (10-18-16).

Ігри ХХІУ Олімпіади, Сеул, 17 вересня – 2 жовтня 1988 р.

Лідери міжнародного спортивного руху і, насамперед, особисто президент МОК, підтримані політичними і державними діячами різних країн світу, провели величезну роботу зі збереження і зміцнення олімпійського руху. Успіху Ігор сприяли загальні зміни ситуації в світі, поступове визнання переваги загальнолюдських цінностей над усіма іншими, особливо над політичними амбіціями недалекоглядних політиків.

Ігри у Сеулі продемонстрували усьому світу взірці мирного співіснування і ділового співробітництва, і заклали міцну базу для успішного проведення наступних Олімпіад.

На Іграх прийняли участь 9627 спортсменів з 160 країн, які змагалися у 23 видах спорту. В результаті безкомпромісної боротьби народилося 104 олімпійських рекорди, 30 з яких перевищували світові.

I місце – СРСР, 874,3 очка і 132 медалі (55-31-46)

II місце – НДР, 636 очок і 102 медалі (37-35-30)

III місце – США, 632 очка і 92 медалі (36-31-25)

На іграх були випадки застосування допінгу. Допінгова проблема висунулася на перший план серед проблем сучасного олімпійського спорту.

5. Загальна характеристика четвертого періоду Ігор Олімпіад (1992 р.- ...)

Закінчився період "холодної війни", світ визнав пріоритет загальнолюдських цінностей над усіма іншими, зруйновано Берлінську стіну, відбувся розпад СРСР і об'єднання Німеччини.

Основні напрямки подальшого розвитку олімпійського спорту визначені на XII Ювілейному олімпійському конгресі 1994 року в Парижі. Конгрес проводився на честь 100-го ювілею від дня проведення I Олімпійського конгресу 1894р. На конгресі були прийняті резолюції щодо чотирьох тем: «Внесок олімпійського руху в сучасне суспільство», «Сучасний спортсмен», «Спорт і його суспільний сенс», «Спорт і засоби масової інформації».

В підсумковому документі XII конгресу відображені основні напрями і аспекти олімпійського руху, перспективи подальшої діяльності МОК, НОК, МФ і інших учасників олімпійського руху. Конгрес констатував, що ідеї олімпізму з моменту відродження Олімпійських ігор зробили значний внесок у розвиток сучасного суспільства, та рекомендували всім членам МОК об'єднати зусилля для інтенсифікації етичних, культурних і виховних цінностей олімпізму. На конгресі було підкреслено важливість проблеми захисту інтересів спортсменів і основний критерій для включення виду спорту в програму Ігор – універсальність та популярність. Крім того, було відзначено, що всі структури олімпійського руху повинні зробити все можливе для зниження нерівномірності розвитку олімпійського спорту в більш розвинутих країнах та країнах, що тільки починають розвиватись. «Олімпійська солідарність» повинна координувати свої

дії з МФ, НОКами та іншими організаціями на основі програм надання допомоги у розвитку спорту.

З Ігор XXV Олімпіади в Барселоні почався принципово новий етап в розвитку олімпійського спорту. Ці Ігри оцінюються як найбільш успішні в історії олімпійського спорту сучасності. Завершився етап 40 річного протистояння на олімпійській арені соціалістичної та капіталістичної систем. Соціалізм Радянського Союзу зійшов з політичної арени, але феномен олімпійського спорту цієї країни залишився в історії в якості яскравої, хоч і повної протиріч частини олімпійського руху.

Протягом четвертого періоду в програмі Ігор Олімпіад відбувались постійні зміни: доповнювалась новими видами спорту. На Іграх 1992р. до програми був включений бадмінтон і бейсбол, а загальна кількість видів спорту склала 32. В Атланті на Іграх 1996р. кількість видів спорту збільшилась на 2 (34 види спорту): включені в програму змагання з софтболу та пляжного волейболу. На Іграх в Сіднеї до програми було включено 37 видів спорту. Вперше нагороди розігрувались в стрибках на батуті, триатлоні та тхеквандо. На Іграх 2004р. в Афінах і на Іграх в Пекіні кількість видів, які входили до програми олімпійських змагань, не змінилась (37 як і в Сіднеї).

Таким чином, можна констатувати, що МОКу вдалося вирішити проблему гігантизму ОІ та стабілізувати кількісні параметри Ігор за трьома основними показниками: кількість спортсменів, кількість видів спорту та кількість видів змагань. На одній із зустрічей з пресою президент МОК Жак Рогге, говорячи про перспективи динаміки програми ОІ підкреслив: «Поява в програмі чогось нового можлива за умови виключення чогось старого». Була оголошено три кількісних параметри, на рівні котрих керівництво МОК має намір стабілізувати програму Ігор Олімпіад: 10 500 спортсменів, 28 видів спорту, 300 видів змагань.

До числа характерних особливостей четвертого періоду слід віднести інтенсивну комерціалізацію та професіоналізація ОС. Професіоналізація ОС дала можливість брати участь в ОІ найкращих в світі спортсменів-професіоналів. Щодо комерціалізації спорту, то незважаючи на всі негативні нюанси морально-етичного характеру, має ряд позитивних факторів, які дозволяють залучати в ОС великі фінансові кошти. Завдяки цьому, зростають можливості МОК надання допомоги НОКах різних країн і проведенні різних заходів, які спрямовані на розвиток ОС. Хоча варто відмітити, що на сьогодні дорога з боку МОК у розвитку ОС в різних країнах є значно меншою, ніж могла бути з урахуванням сучасних можливостей МОКу.

Ігри Олімпіад, які проходили впродовж четвертого періоду, продемонстрували велику залежність рівня спортивних результатів не тільки від таланту спортсмена, задатків та якості підготовки, але й від досягнень науково-технічного прогресу країни. Хоча за умов ринкової економіки будь-яка «новинка» миттєво розповсюджується на міжнародному ринку.

В четвертому періоду ОІ досить гостро постала проблема негативного впливу надмірних фізичних та психічних навантажень на організм спортсменів, травматизму в результаті великих обсягів тренувальної та змагальної діяльності.

Спортивний травматизм спостерігається приблизно в 60-70% видатних спортсменів. Якщо в 70-80 роках ХХст. проблема травматизму була наслідком зростаючих обсягів тренувальної діяльності, то сьогодні основним фактором ризику є різке зростання обсягу змагальної діяльності. Після закінчення Ігор ХХІХ Олімпіади МОК оприлюднив результати дослідження щодо травматичності

видів спорту. Найбільшу кількість травм спортсмени отримали в боксі, гандболі, тхеквандо, важкій атлетиці, футболі, хокеї на траві.

Однією з найскладніших проблем четвертого період ОР залишилась проблема допінгу в спорті. З кожним роком розширюється список заборонених речовин, удосконалюються методи допінг-контролю. Необхідно зауважити, що результати багаторічної боротьби МОКУ з допінгом в спорті дає свої плоди. Кількість допінг-скандалів на Іграх в Пекіні була значно меншою, ніж на попередніх Іграх Олімпіад. В результаті великої кількості допінг-проб було виявлено лише 6 випадків вживання заборонених речовин спортсменами та декілька проб у коней, які брали участь в змаганнях з кінного спорту.

Незважаючи на всі складнощі і різноманітні проблеми, олімпійському руху, на чолі з МОК, вдалося впродовж четвертого періоду забезпечити сферу впливу в ОС, зацікавленість в збереженні незалежності, самостійності, авторитету в світі.

Ігри XXV Олімпіади, Барселона, 25 липня – 9 серпня 1992 р.

На змагання прибули 9367 спортсмена (2708 жінок) з 169 країн. у 1991 р. пройшов розпад СРСР і за час, що залишився до змагань, всі країни, які утворилися, не змогли здійснити усі формальності подачі заявок на змагання, створити НОКи і оформити вступ у МОК. Тому спеціальним рішенням МОК було дозволено виступати об'єднаній команді Співдружності Незалежних Держав. Окремо виступали команди Латвії, Литви та Естонії, членство яких у МОК перерване на початку другої світової війни, було відновлене одразу після розвалу СРСР.

Програма Ігор XXV включала 257 видів змагань в 32 видах спорту. У порівнянні з Іграми 1988р. програма легкоатлетичних змагань в Барселоні була розширена з 42 до 43 видів змагань: у жінок було включено спортивну ходьбу на 10 км. В ході легкоатлетичних змагань було зафіксовано три світових рекорди: в бігу на 400м з бар'єрами (американець Кевін Янг «вибіг з 47секунд»), в чоловічій естафеті 4*100м і в чоловічій естафеті 4*400 м. Прикрасою змагань з плавання стали декілька світових рекордів в наступних видах змагань: 400м вільним стилем (3хв 45сек), 1500м вільним стилем (14хв 43сек), 200м брасом (2 хв10 сек), 4*200 вільним стилем (7 хв 11сек), комплексне плавання 200 м серед жінок (2хв 11сек), естафета 4* 100м вільним стилем серед жінок та комбінована естафета 4*100. Стівен Редгрейв в третє став олімпійським чемпіоном у веслуванні на Іграх 1992р. Найбільших успіхів в олімпійських змаганнях Ігор 1992р. з гімнастики досягла команда СНГ, яка виборола 9 золотих, 5 срібних та 4 бронзових медалі.

Прогнози щодо безперечної переваги спортсменів США не здійснилися. Впевнену перемогу отримали спортсмени СНД, які вибороли 112 медалей (45-38-29). Другими були спортсмени США – 108 медалей (37-34-37), третіми – Німеччини з 82 медалями (33-21-28).

Ігри XXVI Олімпіади, Атланта, 19 червня – 4 серпня 1996 р.

Проблема вибору міста Ігор XXVI постала досить гостро. З однієї сторони 1996р. був 100-річним ювілеєм проведення I Ігор Олімпіади, які проходили в Афінах, з іншої сторони позиція МОКУ щодо широкої комерціалізації ОС. Залучення великих фінансових потоків, які будуть використовуватись для проведення Ігор стимулював МОК до вибору міста Атланта – американського міста, який є адміністративним центром штату Джорджія.

На Іграх 1996р. виникла проблема стосовно допуску спортсменів-професіоналів (баскетбол), яка була обумовлена бажанням МОК зібрати всіх найсильніших спортсменів світу.

В Іграх XXVI Олімпіади взяло участь 10320 спортсменів з 197 країн, які розігрували 271 комплектів нагород в 34 видах спорту. Ігри в Атланті підтвердили тенденцію інтенсивного розвитку жіночого спорту в світі. Олімпійська програма для жінок складалась з 97 видів спорту, а кількість жінок-учасників ОІ становила 34,3%.

Видатний легкоатлет з США Картон Льюїс в Атланті виграв 9 за рахунком золоту нагороду в змаганнях з стрибку в довжину четвертих Іграх Олімпіад. В ході легкоатлетичних змагань було встановлено два світових рекорди: Донаван Бейлі поставив рекорд в бігу на 100м (9,84сек), а в фіналі бігу на 200 м Майкл Джонс пробіг дистанцію з феноменальним результатом 19,32 сек, що було на 0,34 сек краще ніж попередній рекорд. У важкій атлетиці було встановлено 15 світових рекордів. Програма змагань з сучасного п'ятиборства зазнала змін: було виключено командну першість і спортсмени змагались за один комплект нагород – індивідуальну першість.

Ігри 1996р. в Атланті стали тріумфом для збірної США, де вона завоювала 101 олімпійську нагороду різного гатунку, в тому числі 44 золотих. Друге місце в неофіційному командному заліку посіла команда Росії з 63 медалями різного гатунку (26 золотих), а третю сходинку посіла Німеччина з 65 нагородами 20 з яких золоті. Порівнюючи відсоткове співвідношення між кількістю золотих нагород, отриманих спортсменами тої чи іншої країни, та загальною кількістю видів змагань (271), які входили до програми Ігор 1996р., команда США перемогла у 16,2% видів змагань олімпійської програми. Відсотковий показник команди Росії склав лише 9,6%, а Німеччини 7,4%.

Ігри XXVII Олімпіади, Сідней, 16 вересня – 30 вересня 2000 р.

Ігри 2000р. кардинально відрізнялись від попередніх уважним відношенням господарів до учасників та гостей змагань. Відомий журналіст Олівер Хант писав: «Якщо Атланта була символом антитези олімпійського духу, то Сідней повернув ОІ всьому світу».

Ігри XXVII Олімпіади перевершили за масштабністю всі попередні: 10651 спортсмен з 199 країн виборювали 300 комплектів нагород в змаганнях з 37 видів спорту.

Гучний резонанс отримала історія пов'язана з відомою американською легкоатлеткою Меріон Джонс, яка на Іграх виборола 5 медалей 3 з яких золоті. Через декілька років після Ігор проти неї були висунуті звинувачення в вживанні допінгу і під натиском ВАДи Меріон Джонс зізналась та була змушена 2007р. повернути МОКу 5 олімпійських нагород.

Програма легкоатлетичних змагань було розширена з 44 до 46 видів змагань: у жінок було включено стрибки з жердиною та метання молоту. Змагання з плавання принесли в спорт цікаву новинку – гідродинамічні костюми, які підвищують швидкість більш ніж на 3%, що дозволило встановити світові рекорди в 10 номерах програми.

В неофіційному командному заліку першу сходинку посіла команда США (36-24-31). На другій позиції розташувалась збірна команда Росії, котра завоювала 32 золотих, 28 срібних та 28 бронзових нагород. На третє місце вийшла збірна Китаю (28-16-15). Оцінюючи виступ в Сідней світових лідерів в ОС останніх років необхідно відмітити значний прогрес китайських спортсменів. Китайські спортсмени були лідерами в змаганнях з важкої атлетики, стрибках в

воду, бадмінтоні, стрільбі стендовій та кульовій, настільному тенісі. Загальна кількість медалей сягнула 40, що становить 67,8% загальної кількості завойованих ними нагород.

Ігри XXVIII Олімпіади, Афіни, 13 серпня – 29 серпня 2004 р.

В Іграх XXVIII Олімпіади взяло участь 10625 спортсменів з 202 країн, які змагались в 301 виді змагань в 37 видах спорту.

Збірна США в Афінах посіла перше місце за кількістю нагород (35-40-28). Значний внесок до скарбнички олімпійських нагород США внесли плавці – 28 нагород. Справжньою сенсацією став виступ на Іграх в Афінах збірної КНР. Китайські спортсмени завойовали 32 золотих, 17 срібних і 4 бронзових нагород, що дозволило команді КНР посісти другу сходинку в неофіційному командному заліку та на 5 золотих нагород випередити збірну Росії (27-27-38).

Найбільша кількість нагород була розіграна в легкій атлетиці – 46 комплектів нагород. Прикрасою легкоатлетичної програми Ігор 2004р. став світовий рекорд російської спортсменки Єлени Ісінбаєвой, яка в стрибках з жердиною продемонструвала результат 4 м 91 см. Олімпійська програма з плавання включала 32 види змагань. Головним героєм в плаванні став 19-річний плавець Майкл Фелпс, на рахунку якого на Іграх XXVIII Олімпіади 8 медалей, в тому числі 6 золотих.

Аналізуючи підсумки Ігор в Афінах необхідно відзначити, що поряд з високими досягненнями спортсменів і багатьма яскравими прикладами запеклої боротьби на аренах Ігор, була велика кількість допінгових скандалів. До початку Ігор 2004р. винуватцями допінг-скандалу стали легкоатлети Константинос Кентерис та Катерина Тану, які не з'явилися на процедуру допінг-контролю. Четверо спортсменів, які отримали золоті нагороди в різних видах спорту, були дискваліфіковані за результатами допінг-контролю.

Ігри XXIX Олімпіади, Пекін, 8 серпня – 24 серпня 2008 р.

Питання про вибір міста, якому належатиме право проведення в 2008 р. Ігор XXIX Олімпіади, розглядалося на 112-й сесії МОК в Москві 2001 р.

Надання права проведення Ігор XXIX Олімпіади Пекіну було сприйнято у світі неоднозначно. Окремими правозахисними та іншими громадськими організаціями висувалися претензії до влади КНР у зв'язку з порушенням прав людини. Окрім того, в багатьох країнах спортсменами, тренерами та іншими спеціалістами виказувались побоювання, які стосувалися складної екологічної ситуації в Пекіні. Проте, владними структурами Китаю по усіх аспектах цієї проблеми, керівництву МОК були дані гарантії того, що ситуація до початку Ігор-2008 зміниться на краще, що і справді було ефективно реалізовано за допомогою різноманітних екологічних програм.

Загальні витрати на підготовку Ігор склали 280 млрд. юаней, що дорівнює 41 млрд. доларів США.

Не обмежившись державними асигнуваннями на підготовку до Ігор-2008 і їх проведення, пекінський оргкомітет зумів залучити 12 спонсорів, що мають світові бренди, а також 20 місцевих корпорацій.

26 червня 2005 р. було оголошено, що девізом Ігор XXIX Олімпіади стане фраза «One Word, One Dream» («Один світ – одна мрія»).

11 листопада 2005 р. – за 1000 днів до відкриття Ігор – було прийнято рішення, що талісманами будуть «Діти фортуни», яких, у відповідності з Китайською філософією, п'ятеро – Бей Бей, Цзин Цзин, Хуань Хуань, Ін Ін, Ні Ні, а відображають вони, відповідно, рибу, панду, вогонь, тибетську антилопу і ластівку.

Для змагань з різних видів спорту, які входили в програму Ігор XXIX Олімпіади, в Китаї були побудовані чи реконструйовані сучасні, добре оснащені спортивні споруди. Всього в ході Ігор було задіяно 37 олімпійських об'єктів і 6 об'єктів в інших містах країни.

Окрім спортивних об'єктів, на яких проводилися змагання, учасникам були надані 56 тренувальних комплексів.

Спеціально до Ігор-2008 в Пекіні був побудований Національний стадіон – головна арена, яка завдяки своєму оригінальному зовнішньому вигляду отримала назву «Пташине гніздо». Там пройшли церемонії відкриття і закриття Ігор, змагань з легкої атлетики і ряд футбольних матчів.

Для проведення олімпійських змагань з плавання, стрибків у воду, синхронному плаванню і водному поло в Пекіні спеціально побудували центр водних видів спорту, який отримав назву «Водний куб».

Для проведення змагань з дисциплін велоспорту був спроектований і побудований велодром «Ляошань».

Ще одним великим спортивним об'єктом в Пекіні був гребний парк «Шуньї». В цей комплекс входять канал для проведення змагань з академічної греблі, веслування на байдарках і каное, і дистанція для гребного слалому. Окрім того, там же проводилися вперше включені в олімпійську програму змагання з плавання на відкритій воді.

Окрім вище описаних, в Пекіні було збудовано і реконструйовано інші спортивні споруди, які приймали змагання з олімпійських видів спорту на Іграх-2008.

Для того, щоб виказати підтримку і сприяння учасникам і гостям Ігор, були залучені 400 тис. спеціально набраних волонтерів, багато з яких володіли тією чи іншою іноземною мовою (перш за все – англійською).

Про досить високий спортивний рівень олімпійських змагань Ігор-2008 свідчила досить висока конкуренція практично в усіх видах спорту і те, що в процесі цих змагань було встановлено 132 олімпійських рекорди, з яких 43 – світові досягнення, а також сотні континентальних і національних рекордів.

В Іграх XXIX взяло участь 11 028 спортсменів з 205 країн, які змагались за 302 комплекти нагород в 28 видах спорту.

Найкращий результат у Іграх XXIX Олімпіади продемонстрували господарі, принісши у скриньку китайських нагород 100 медалей (51 золоту, 21 срібну і 28 бронзових). Спектр видів спорту в яких китайські спортсмени вибороли перемогу розширився до 17. Несподіванкою для спеціалістів з різних країн стало те, що більшість олімпійських чемпіонів збірної Китаю до цього часу були фактично «невідомими». Ці успіхи є наслідком 15 річної високоефективної системи олімпійської підготовки.

Другу сходинку посіла команда США, яка завоювала 110 медалей (36 золотих, 38 срібних і 36 бронзових). Збірна Росії, в свою чергу, опинилася на третьому місці отримавши 72 олімпійські нагороди, з яких лише 23 золотих.

Слід відзначити, що у складі збірної команди України, яка відправилася в Пекін на Ігри-2008, було сім олімпійських чемпіонів, якими стали Наталя Добринська (легка атлетика), Артур Айвазян і Олександр Петрів (кульова стрільба), Василь Ломаченко (бокс), Віктор Рубан (стрільба з луку), Інна Осипенко-Радомська (веслування на байдарках), жіноча збірна з фехтування на шаблях у командній першості (Ольга Харлан, Галина Пундик, Олена Хомрова, Ольга Жовнір).

Акцентуючи увагу на «королеві спорту» - легкій атлетиці, то основним героєм змагань у цьому виді спорту на Іграх-2008 без сумнівів став спортсмен з Ямайки Усейн Болт, який завоював в Пекіні три золоті медалі і встановив два світових рекорди сам (у бігу на 100 і 200 м) і ще один (в естафеті 4x100м).

В другому за медалемісткістю виді спорту в Пекіні найбільш успішно виступила команда США, завоювавши 12 золотих, 9 срібних і 10 бронзових нагород. Головним героєм не лише олімпійських змагань з плавання, але й усієї Олімпіади став феноменальний американський спортсмен Майкл Фелпс, який завоював в Пекіні 8 золотих медалей.

На Іграх-2008 відбулося кілька допінгових скандалів. Проте, слід відзначити, що цього разу їх було значно менше, аніж на попередніх Іграх в Афінах.

За Іграми ХХІХ Олімпіади в різних країнах нашої планети спостерігали по телебаченню 4,4 млрд. людей. Для порівняння пригадаємо, що світова телевізійна аудиторія Ігор-2000, в Сіднеї, складала 3,6 млрд. телеглядачів, а Ігор-2004, в Афінах, – 3,9 людей.

Ігри ХХХ Олімпіади, Лондон, 27 липня – 12 серпня 2012 р.

Приєм заявок міст-кандидатів був завершено 15 липня 2003 року. До цього моменту бажання прийняти у себе Ігри висловили 9 міст: Гавана, Стамбул, Лейпциг, Лондон, Мадрид, Москва, Нью-Йорк, Париж і Ріо-де-Жанейро.

18 травня 2004 МОК після оцінки всіх поданих заявок вибрав 5 міст, з яких треба було зробити вибір на 117-й сесії МОК у липні 2005 року в Сингапурі. Цими 5 містами стали Мадрид, Москва, Нью-Йорк, Париж і Лондон.

Кандидатура Лондона була обрана 6 липня 2005 року. На наступний день після оголошення столиці Ігор у Лондоні стався терористичний акт.

Лондон став першим містом в історії Олімпійських ігор, яке приймало Олімпійські ігри тричі (1908, 1948 та 2012 рр.).

Організатори ОІ в Лондоні зробили їх максимально екологічними. За цей час було посаджено близько півмільйона нових дерев, 75% всіх споруд залишалися і були використані для житла (квартири в Олімпійському селищі можна було купити ще до церемонії відкриття ОІ).

Олімпійський стадіон, розрахований на 80 тисяч місць, був найлегшим стадіоном в історії ОІ. У його будівництві використовувалося близько 10 тисяч тонн сталі, що робить його на 75 відсотків легшим, ніж Олімпійський стадіон в Пекіні.

Ігри ХХХ Олімпіади у цифрах:

Щоденно за подіями на олімпійській арені спостерігало понад 180 тис глядачів.

У Лондоні було представлено 26 видів спорту, які містили 39 дисциплін. Загальна кількість комплектів нагород становила 302.

За час підготовки та проведення змагань було продано понад 8,8 млн квитків. Загальна аудиторія глядачів склала понад 4 млрд осіб.

У змаганнях взяли участь 10 500 атлетів, які представляли 204 НОК.

Перебіг подій на олімпійській арені висвітлювали понад 21 000 акредитованих журналістів. До підготовки змагань було залучено 70 000 волонтерів.

За час проведення ігор на олімпійських об'єктах було подано понад 14 млн різноманітних страв – по 45 000 кожного дня.

Емблема Ігор була представлена зображенням, що складалося з чотирьох частин у вигляді неправильних багатокутників, які символізували цифри року —

«2», «0», «1», «2». В одну з частин включено слово «London», а в іншу — зображення олімпійських кілець. Логотип розроблявся близько року компанією Wolff Olins і коштував 400 000 фунтів стерлінгів. На початку березня 2012 влада Ірану заявили про намір бойкотувати ОІ-2012, оскільки логотип був стилізований під слово «Zion» — Сіон. Голова іранського Олімпійського комітету Бахрам Афшарзадех назвав логотип «расистським». Також публікувалися висловлювання, що логотип ОІ схожий на свастику.

Лондон запам'ятався і найбільшими за всю історію розмірами медалей. Діаметр однієї медалі складав близько 85 міліметрів і 7 міліметрів в товщину. Вага однієї нагороди – близько 375–400 грамів. Усього до ОІ було випущено приблизно 2100 медалей.

Восени 2011 року в Лондоні стартувала кампанія «Move to the beat», створена «Coca-Cola». У грандіозному шоу брали участь відомі спортсмени, а також був виконаний один з офіційних гімнів Ігор XXX Олімпіади — «Anywhere In The World». Марк Ронсон — автор музики — використовував для запису звуки, вироблені спортсменами під час своїх дій (наприклад: при опорному стрибку через колоду відбувається звук схожий на музичний біт).

Якщо ОІ-2008 р вперше були показані у форматі HD, то ОІ-2012 р демонструвалися як в HD, так і в 3D.

Для 97% спортсменів, змагання тривали не більше півгодини.

Найстаршим спортсменом Ігор XXX Олімпіади став японський вершник Хіроші Хокетсу, якому в березні 2012 року виповнився 71 рік. Хіроші вперше взяв участь у ОІ 1964-го року.

«Найвагітнішою» спортсменкою стала Нур Саряні Мохаммед Таїба з Малайзії, яка на момент участі у змаганнях з кульової стрільби була на 9-му місяці вагітності.

В олімпійському містечку був розташований найбільший в світі ресторан мережі McDonald's, здатний вмістити одночасно до 1500 відвідувачів.

Китайським спортсменам їх НОК заборонив вживати м'ясо через можливий вміст в ньому кленбутерола, забороненого МОК. Поїдання м'яса загрожувало виключенням зі складу команди.

Кожному стрікеру, який побажав вибігти в оголеному вигляді на арену, де змагаються спортсмени, довелося заплатити штраф в 20 000 фунтів стерлінгів.

Ігри XXXI Олімпіади, Ріо-де-Жанейро, 5 – 21 серпня 2016 р.

Місто-організатор Ігор XXXI Олімпіади визначили на сесії МОК у Копенгагені 2 жовтня 2009 року. Крім Ріо-де-Жанейро, у фіналі за проведення Олімпіади змагалися Мадрид, Токіо та Чикаго. Заявки також подали, але в остаточний перелік претендентів не були включені Баку, Доха, Прага.

Офіційний логотип спортивних змагань був розроблений бразильською компанією Tatil Design й був представлений 31 грудня 2010 року. В основу логотипу було покладено стилізовані елементи природи Ріо-де-Жанейро — гори, сонце, море, представлені у формі людських силуетів, що танцюють взявшись за руки.

Дизайн талісманів для Олімпійських та Паралімпійських ігор був розроблений компанією Bildo (Сан-Паулу). Офіційним талісманом Ігор XXXI Олімпіади в Ріо-де Жанейро став Вінісіус, що являє собою уособлення бразильської фауни, й на вигляд схожий на жовтого kota. Назвали талісманів на честь бразильських діячів минулого століття : музиканта Антоніо Жобіма та поета Вінісіуса ді Мораеша.

Загалом 186 Національних олімпійських комітетів були представлені принаймні одним атлетом. Також взяла участь команда незалежних атлетів.

Як країна-господарка Бразилія здобула автоматичні квоти в деяких видах спорту.

Південний Судан і Косово дебютували на Олімпійських іграх.

У жовтні 2015 року збірну Кувейту відсторонили від участі вдруге за п'ять років через втручання уряду у справи НОК.

У листопаді 2015 року IAAF відсторила збірну Росії з легкої атлетики від всіх міжнародних змагань, включаючи Олімпійські ігри 2016 після звіту Всесвітнього антидопінгового агентства.

Через європейську міграційну кризу та інші причини МОК дозволив атлетам сформувати незалежну команду під Олімпійським прапором. На попередніх Олімпійських іграх біженці не мали змоги взяти участь через неспроможність представляти свої рідні НОК. 2 березня 2016 МОК оголосив про план сформувати збірну біженців, яка буде складатися з 10 спортсменів.

Порівняно з Іграми 2012 року в Лондоні, до програми були включені два нові види спорту – гольф і регбі. Слід зазначити, що на Іграх XXXII Олімпіади-2020 у Токіо з'явиться ще 5 дисциплін: бейсбол (софтбол у жінок), карате, скейтбординг, спортивне скелелазіння і серфінг.

Ігри XXXII Олімпіади, Токіо, 23 липня – 8 серпня 2021 р.

Токіо було обране організатором Ігор Олімпіади 7 вересня 2013 р. на 125-й сесії МОК. У першому турі Токіо посіло перше місце, а Стамбул і Мадрид отримали однакову кількість голосів, у зв'язку з чим було проведене переголосування, після якого до другого туру разом із Токіо вийшов Стамбул. У другому турі Токіо здобуло більше голосів.

Через пандемію COVID-19 Ігри XXXII Олімпіади вперше за історію сучасних Олімпійських ігор були проведені на рік пізніше. У лютому 2020 р., ВООЗ заявляла, що немає причин для перенесення термінів проведення Ігор Олімпіади. У березні ОКОІ розглядав проведення Ігор без глядачів, залишивши лише телевізійну трансляцію. 24 березня 2020 р. МОК ухвалив рішення про перенесення Ігор з 2020 на 2021 рік через пандемію коронавірусу. Незважаючи на зміну дати проведення, Іграм XXXII Олімпіади залишили назву «Токіо-2020».

У змаганнях взяли участь 11420 атлетів (5,963 чоловіків та 5,457 жінок), які представляли 205 НОК. Крім того, була представлена олімпійська команда біженців МОК, яка складалася з 29 спортсменів.

В неофіційному командному заліку першу сходинку посіла команда США (39-41-33). На другій позиції розташувалась збірна Китаю (38-32-18), на третій позиції вийшла збірна команда Японії (27-14-17). В скарбниці збірної команди України 19 медалей (1-6-12).

Ігри в Токіо 2020 продемонстрували еволюцію олімпійської програми, яка включала 339 видів змагань з 33 видів спорту, представлених 32 МФ, — найбільше в історії Олімпійських ігор. В програмі Ігор Тоіко дебютували такі види спорту, як скейтбординг, спортивне скелелазіння, серфінг і карате, а також такі види змагань, як фрістайл BMX і баскетбол 3x3. Включення нових видів спорту та видів змагань в програму має сприяти зростанню популярності Олімпійських ігор серед молоді.

Ігри 2020 року в Токіо були найбільш гендерно збалансованими в історії зі співвідношенням майже 50/50 між представленням чоловічих (165) і жіночих видів змагань (156).

На Іграх Олімпіади у Токіо було встановлено 24 нових світових рекорди. Це на три менше, ніж було в Ріо-2016. В змаганнях з велоспорту – у велотреку – світові рекорди були побиті сім разів, і тричі його встановлювала одна й та сама команда збірної Німеччина.

Серед чотирьох світових рекордів, у важкій атлетиці, три належать Лаші Талахадзе (Грузія), який виступав у найважчій ваговій категорії: в ривку, в поштовху, за сумарною вагою.

Шість світових рекордів встановлено в плаванні. Два з них на рахунок американця Калеба Дрессела, який показав найкращий час на дистанціях 100 м батерфляєм і в складі естафети 4x100 м комплексом.

По три світові рекорди встановлено в стрільбі та легкій атлетиці. Зокрема, було побито рекорд українки Інеси Кравець у потрійному стрибку, (15.5 метра), який тримався 25 років. Представниця Венесуели Юлімар Рохас перевершила результат І.Кравець, подолавши висоту 15.67 м.

Вдалим виявився дебют в олімпійській програмі скелелазіння – один світовий рекорд.

Під гаслом «Будьмо кращими разом – заради планети та людей» ОКОІ намагався зробити ці Ігри найбільш екологічно чистими та стійкими (відповідати концепції сталого розвитку). Для проведення змагань було задіяно майже 60% вже існуючих спортивних об'єктів, серед яких шість об'єктів, які залишилися після проведення Ігор Олімпіади 1964 р. 5000 олімпійських медалей, відлитих для Олімпійських і Паралімпійських ігор у Токіо 2020 р, були створені з 100% переробленого металу, отриманого з електронних пристроїв, подарованих японською громадськістю.. Загалом було зібрано 78 985 тонн пристроїв, серед яких близько 6,21 мільйона використаних мобільних телефонів, а також цифрові камери, кишенькові ігри та ноутбуки. Подіуми для церемонії нагородження були виготовлені з використаного пластику. Уніформа учасників естафети Олімпійського вогню була виготовлена частково з використанням перероблених пластикових пляшок.

Олімпійський талісман отримав ім'я Мірайтова (Miraitowa), що походить від японських слів «mirai» (майбутнє) і «towa» (вічність). Цю назву було обрано, щоб сприяти майбутньому, сповненому вічної надії, у серцях людей у всьому світі.

Емблема Ігор складається з прямокутників трьох видів, які символізують різні країни, культури і способи мислення. Емблема виражає ідею «Єдність у різноманітності» і прагнення за допомогою Олімпійських та Паралімпійських ігор сприяти використанню різноманітності як платформи для об'єднання світу.

Основні напрями діяльності міжнародного олімпійського комітету

Сучасний олімпійський спорт вже давно вийшов за рамки інтересів певної групи людей і організацій, зацікавлених тільки у розвитку спорту. Учасниками олімпійського руху є сьогодні дуже різні категорії осіб – державні й політичні діячі, представники різноманітних комерційних структур, спортивних федерацій, національних і регіональних об'єднань олімпійського спорту та інші. Їх діяльність призвела до того, що в останні роки система олімпійського руху зазнала значних змін, які торкнулися його соціально-економічних, організаційних, правових, політичних аспектів.

Наприкінці ХХ ст. у міжнародному олімпійському русі відбулися процеси і зміни, які вплинули на його спрямованість і на характер Олімпійських ігор. Це, насамперед, бойкот Національними олімпійськими комітетами ряду країн Ігор

Олімпіад 1976, 1980, 1984 років, активізація процесів комерціалізації і професіоналізації спорту, допуску до участі в Олімпійських іграх спортсменів-професіоналів, різке загострення проблеми допінгу, процес ранньої спеціалізації в окремих видах спорту, розведення по роках проведення Ігор Олімпіад та зимових Олімпійських ігор, розширення їх програм і збільшення кількості медалей.

Отже, цими проблемами й визначаються напрями діяльності МОК на сучасному етапі розвитку олімпійського руху.

У 80-90 роки ХХ ст. сформувалась принципово нова – активна позиція МОК. Якщо раніше ця організація прагнула забезпечити самостійність і авторитет міжнародного спортивного руху шляхом ізоляції його від зовнішнього світу і боротьби за збереження олімпійських традицій, то роки перебування на посаді президента МОК Х.А.Самаранча відрізняються прагненням поєднати олімпійський рух з політичними, економічними та іншими процесами і явищами, які відбуваються в світі.

Це виявилось в активізації і раціоналізації співпраці МОК не тільки з різними міжнародними і регіональними спортивними об'єднаннями, але і з державними і політичними діячами різних країн у підвищенні інтенсивності взаємодії НОКів з урядами своїх країн, що сприяло суттєвому зростанню авторитету спорту і підвищенню його ролі у суспільстві, сприяло розвитку матеріальної бази спорту.

У той же час слід відзначити і активну позицію МОК по відношенню до збереження олімпійського руху, підвищення його авторитету і незалежності від держав. МОК зумів досягнути поваги до себе з боку різних держав, навіть тих, які звикли вирішувати зовнішньо-політичні питання за допомогою сили.

Заслугує визнання цілеспрямована, послідовна діяльність МОК, обумовлена складними політичними проблемами, які виникали у 80-х роках у зв'язку з підготовкою і проведенням Ігор Олімпіади у Москві (1980), Лос-Анджелесі (1984) і Сеулі (1988). При цьому вдалося не тільки запобігти кризі Олімпійського руху, але суттєво підняти його авторитет на міжнародній арені.

По відношенню до НОКів, які бойкотували Ігри в Сеулі, МОК прийняв санкції, позбавивши їх фінансової підтримки протягом поточного чотирьохріччя (Куба, КНДР, Ефіопія).

За останні роки міжнародному олімпійському руху вдалося створити навколо спроб бойкоту Ігор атмосферу крайньої непопулярності і одночасно забезпечити навколо Олімпіад такі обставини, які б не давали приводу до бойкоту.

1985-1986 р.р. стали поворотними у відношенні МОКу до комерційного використання олімпійської символіки і ОІ.

З метою пошуку нових джерел фінансування і недопущення односторонньої фінансової залежності від телебачення МОК склав у 1985 році комерційну угоду з рекламною фірмою “Інтернешнл спорт енд лежер” (ІСЛ), розгорнувши міжнародну олімпійську комерційно-спонсорську програму під назвою ТОП.

У лютому 1985 р. Виконком МОК несподівано для багатьох прийняв рішення про допуск спортсменів-професіоналів до Ігор Олімпіади 1988 р. в Сеулі у змаганнях з футболу, тенісу та хокею, що викликало у світі бурхливу реакцію. Це рішення не було затверджене на сесії МОК в Берліні у 1985р.

В жовтні 1985 р. в Лісабоні виконком МОК прийняв рішення про заміну правила 26 Хартії «Кодексом атлета», яке відкрило спортсменам-професіоналам дорогу на Олімпійські ігри.

В жовтні 1986 року в Лозані відбулася 91 сесія МОК. Вона увійшла в історію олімпійського руху рішеннями про допуск спортсменів-професіоналів до Ігор, а також рішенням про зміну термінів проведення зимових і літніх ОІ після 1992 р.

Безумовно, рішення МОК про розведення часу проведення Ігор Олімпіади та зимових ОІ має свої позитивні моменти. Воно дозволяє НОКам зняти напруженість в їх роботі, пов'язаній із підготовкою і відправкою команд на ОІ двічі на рік, а зимові ігри вийшли з "тіні" літніх і до них привернулося більше уваги, що призвело до модернізації програми Зимових Ігор.

93-тю сесію МОК, яка відбулася у канадському місті Калгарі напередодні зимових Ігор 1988 р., можна назвати антидопінговою. Х.А.Самаранч зажадав, щоб всі МСФ і НОК посилили заходи боротьби з допінгом. Керівники МОК вирішили не тільки застосовувати санкції до порушників, але й вести роз'яснювальну та виховну роботу серед спортсменів. На цій же сесії було прийнято рішення забезпечити рівність жінок в олімпійському русі.

Учасники 96-ї сесії МОК у 1990 р. одностайно схвалили текст нової Олімпійської Хартії, робота над якою велася біля восьми років.

98-а сесія МОК в Альбервіллі підтвердила намір МОКу брати у учасників ОІ при допінг-контролі аналіз крові.

До основних напрямів діяльності МОК в останні роки слід віднести наступні:

- запобігання використанню спорту і ОІ в політичних цілях;
- виявлення націоналістичних настроїв під час проведення найбільших міжнародних змагань, і, насамперед, ОІ;
- протидіяти будь-яким проявам дискримінації в спорті;
- боротьба з використанням окремими спортсменами заборонених препаратів і стимуляторів з метою підвищення рівня спортивних результатів;
- упорядкування програми Ігор;
- залучення бізнесу у спорт і ОІ, надання їм рекламно-комерційних і розважальних функцій;
- допуск спортсменів-професіоналів на ОІ і втілення атрибутів професійного спорту в олімпійський рух – професіоналізація спорту і Ігор;
- демократизація МОК і міжнародного олімпійського руху
- протидія необ'єктивності суддівства олімпійських та інших міжнародних змагань та інше.

Комерціалізація олімпійського спорту

«Комерціалізація олімпійського спорту» відображає сукупність відносин між учасниками олімпійського руху і представниками бізнеса, засобами масової інформації з приводу використання олімпійського спорту в цілях найбільш повної реалізації економічних інтересів сторін.

Наприкінці ХХ століття економічне середовище, в якому розвивався олімпійський рух, зазнало істотних змін. У більшості країн сформувалися економічні системи ринкового типу, орієнтовані на максимальне задоволення запитів споживачів. Істотно розширилася сфера послуг, до якої належить і спорт. Виник світовий ринок спортивно-видовищних послуг і зросли вимоги до їхньої

якості з боку глядачів. У таких умовах Міжнародний олімпійський комітет зіткнувся з серйозними фінансовими проблемами, що, на думку фахівців, стало загрозою існуванню самого олімпійського руху. На думку Р. Паунда, який багато років обіймав пост віце-президента МОК, основною причиною цього була неефективна економічна модель, що використовувалася в олімпійському русі.

Активне зближення олімпійського руху з діловим світом призвело до виникнення явища, що отримало назву комерціалізації олімпійського спорту.

Необхідно підкреслити, що такі стосунки виникають як результат взаємного руху олімпійського спорту і бізнесу назустріч один одному. Як свідчить аналіз діяльності МОК, національних олімпійських комітетів, міжнародних спортивних федерацій та інших структур олімпійського спорту, найефективнішим інструментом їх адаптації до ринкових умов виступає маркетинг. Економічна діяльність в олімпійському русі сьогодні безпосередньо пов'язана з маркетингом і неможлива без нього.

Маркетинг в олімпійському спорті є стратегією і тактикою поведінки учасників і насамперед організаційних структур олімпійського руху в ринковому середовищі, а також сукупність управлінських технологій, що дозволяють забезпечувати здійснення комерційної діяльності з урахуванням інтересів олімпійського спорту.

Своєю чергою Олімпійський рух має можливості розвитку шляхом використання олімпійського маркетингу. Розвиток маркетингових аспектів набуває особливої актуальності у зв'язку з їх винятковою значущістю для підвищення прибутковості й забезпечення фінансової незалежності від зовнішніх чинників. Крім того, завдяки своїй маркетинговій діяльності, олімпійський рух здатний формувати і підтримувати високий імідж олімпізму, що є найважливішим нематеріальним активом Міжнародного олімпійського комітету.

На сучасному етапі розвитку спорту олімпійський рух є однією зі сфер застосування некомерційного маркетингу, яка динамічно розвивається. Для досягнення якісно нового рівня розвитку олімпійський рух потребує аналізу накопичених власних знань, а також залучення таких знань із суміжних сфер діяльності. Вдосконалення олімпійського маркетингу МОК розглядається як пріоритетний напрям розвитку олімпійського руху.

Безмежна і безконтрольна комерціалізація ігор не дозволяє по справжньому підносити спорт, оскільки вони перекручують його вартості.

Негативні сторони комерціалізації:

- зміна вартостей – вартість спортивної діяльності починає вимірюватись не участю спортсмена в Олімпійських іграх а тим прибутком, який він може з цього отримати; змагання почали вважати продуктом, який треба реалізувати;
- трансформація окремих видів спорту, їх правил. Види спорту потрапляють в залежність від зовнішніх джерел фінансування (телебачення). На вимогу телебачення тривалість зимових Олімпійських Ігор була збільшена з 12 до 16 днів, розклад змагань (особливо фіналів) планується в години, зручні для телебачення;
- стає важко відстоювати фінансування спорту з боку держави (він сам на себе заробляє);
- дискримінація окремих видів спорту, перевага надається видовищним;
- зменшується зацікавленість населення і молоді тими видами спорту, які обділені увагою телебачення і ЗМІ;

- формується вузьке коло спортивної еліти. Спортивні федерації почали акцентувати більше уваги на кваліфікованих спортсменів, які мають показувати високий результат на комерційних змаганнях ніж на дитячо-юнацький спорт;
- розширення сфери впливу спонсорів на спорт – спонсори мають вплив на організацію змагань, виставляють свої умови;
- зростає значення досягнення найвищого результату за для отримання матеріальної вигоди. Що в свою чергу веде до порушень моралі (допінг);
- надмірні фізичні і психологічні навантаження спортсменів, через щільний графік змагань. Тренування займає другорядне місце після змагальної діяльності.

Але навіть враховуючи ці факти, спорт самовдосконалюється, зростає його авторитет в сучасному світі: збільшується популяризація не лише відповідних змагань, а й виду спорту взагалі.

На етапі становлення сучасного олімпійського руху П'єр де Кубертен наголошував на забезпеченні незалежності олімпійського руху, захисті його від негативних факторів впливу, зокрема і економічних. Тому початковий етап характеризувався нерозвинутими відносинами олімпійського спорту з економічним середовищем. В ті часи олімпійський рух вимушений був задовольняти свої фінансові потреби за рахунок особистих коштів членів МОК, пожертв меценатів. До Першої світової війни всі члени МОК не лише самі оплачували всі свої видатки, а і вносили щорічний внесок у розмірі 25 швейцарських франків. Значна частина видатків покривалась за рахунок особистих коштів П'єр де Кубертена.

На сесії МОК у 1922 р.(Париж) річний внесок членів МОК виріс до 50 франків. Кошти в касу МОК почали вносити НОКи і МСФ.

Поява представників бізнесу серед ділових партнерів МОК в ті часи було виключенням з правил і не впливало на його фінансовий стан. Єдиним реальним спонсором тих часів була компанія «Кодак».

В підготовці Ігор V Олімпіади в Стокгольмі (1912) брали участь 10 шведських компаній. Ще більше спонсорів було на Іграх в Антверпені (1920). В офіційній програмі тих ігор було стільки реклами, що читачі не знаходили інформацію про змагання.

Ринкові відносини почали загрожувати олімпізму, тому після Ігор VIII Олімпіади в Парижі (1924) була заборонена реклама на спортивних аренах.

Система фінансування МОК базувалась на принципі: ніякі організації не мають отримувати прибутків від проведення ОІ.

Становлення комерціалізації і маркетингу в олімпійському спорті можна вважати період 1930-1950 рр. Перша подія, що посприяла тому – це поява представників телебачення серед партнерів МОК. В 1936 р. була проведена перша трансляція XI ігор в Берліні (для мешканців Берліна і його околиць).

Друге – це продаж квитків. Організація перших післявоєнних ігор вимагала коштів. Продаж квитків на Ігри в Лондоні (1948) не лише покрили видатки на проведення, а і приніс прибуток. Внаслідок чого були внесені зміни до олімпійської Хартії: «Всі прибутки, отримані від проведення ігор (після покриття видатків і відрахування в МОК) передаються у розпорядження НОК країни-господаря. Ці гроші мають використатись на розвиток олімпійського руху і аматорського спорту». Вперше була проголошена спроба фінансування Мок за рахунок Ігор. Було вирішено , що 3 % відрахувань від проведення ігор розподіляється між МОК і МСФ.

Третьє – створення у складі Оргкомітету Ігор XV Олімпіади у Хельсенкі (1952) спеціального комерційного відділу, зусиллями якого було залучено 11 спонсорів, які надали необхідні товари – від харчування спортсменів до квітів для переможців.

З розширенням масштабів ігор росло і зацікавлення представників бізнесу.

В кінці XX ст. виник світовий ринок спортивно-видовищних послуг і зросли вимоги до них з боку глядачів. Зросли видатки на проведення Ігор.

В 1980-х роках виникла стійка тенденція до використання олімпійського руху в системі світового ринку. Представники бізнесу почали використовувати олімпійський спорт для просування своїх товарів на ринок для чого вступили в контакти з МОК, НОК, МСФ в якості спонсорів, постачальників. В цьому були зацікавлені і представники спортивного руху.

Вже за першої половини 80-х років у діяльності очолюваного Самаранчем Міжнародного олімпійського комітету почала чітко проявлятися принципово нова тенденція дедалі тіснішого зв'язку олімпійського руху з комерціалізацією та професіоналізацією олімпійського спорту. Президент Самаранч не одноразово наголошував, що комерціалізація надає спортові велику допомогу, вона дуже йому потрібна, проте спорт має нею керувати. Відповідаючи на запитання американського журналу “Олімпієн” про те, чи не загрожують Олімпійським іграм масштаби комерціалізації, Самаранч відповів: “Ніколи не буває зайвих грошей. Важливо, щоб гроші, одержані за рахунок спорту, використовувалися на його благо. Ми вважаємо, що олімпійський рух має отримувати велику частку від продажу телевізійних прав...”

На початку 80-х років, коли МОК очолив Самаранч, розпочався активний пошук джерел фінансування. Насамперед було розв'язано проблему олімпійської рекламно-спонсорської діяльності, а також одержання доходів від іншої комерційної діяльності, не обмежуючись тільки продажем прав на телетрансляції, зокрема від реалізації монет, видавничої продукції тощо.

Міжнародна олімпійська програма під назвою “ТОП” дала змогу Міжнародному олімпійському комітету не лише координувати дії різних компаній – спонсорів міжнародних спортивних федерацій, національних олімпійських комітетів та оргкомітетів із проведення Олімпійських ігор, але й збільшити отримувані ними доходи внаслідок поліпшення організації такої справи. Програма “ТОП-1” (1986–1988 рр., Ігри в Калгарі та Сеулі) дала МОК 103 мільйони доларів, “ТОП-2” (1988–1992 рр., Ігри в Альбервілі та Барселоні) – 170 мільйонів доларів, “ТОП-3” (Ігри 1994 р. в Ліллекхамері та 1996 р. в Атланті) – близько 350 мільйонів доларів, ТОП-6 (2005-2008)- 866 млн.

Об'єктивну, на наш погляд, характеристику одного з найважливіших напрямів діяльності сьомого президента МОК дала швейцарська газета “Шпорт”, назвавши Самаранча першим професіональним менеджером. Газета, зокрема, писала: “Самаранч усвідомив найважливіше: олімпійський рух має керуватися не політичними, а економічними механізмами. Довіряючи більше твердій валюті, ніж нетривкій більшості того або того політичного угруповання, він вдався до “розпродажу” Олімпійських ігор, олімпійського руху, символіки та атрибутики. Гасло Самаранча таке: не пливти за політичною течією, а керувати з позиції фінансової сили”.

За періоду президентства Х.А.Самаранча стрімко зросли доходи Міжнародного олімпійського комітету та оргкомітетів Ігор від продажу прав на телевізійні трансляції олімпійських змагань. Якщо 1984 р. обсяги цих доходів сягали 287 мільйонів доларів (Ігри XXIII Олімпіади в Лос-Анджелесі) та 103

мільйонів (XIV зимові Олімпійські ігри в Сараєво), то надалі такі обсяги неодмінно зростали й сягнули 1992 р. 936 мільйонів доларів (Ігри XXV Олімпіади в Барселоні) та 292 мільйонів (XVI зимові Олімпійські ігри в Альбервілі), а 1998 р. – 509 мільйонів (XVIII зимові Олімпійські ігри в Нагано). Доходи МОК та оргкомітету Ігор XXVII Олімпіади в Сіднеї від продажу прав на телетрансляцію олімпійських змагань 2000 р. оцінювалися попередньо в 1 мільярд 100 мільйонів доларів США. Чимало діячів спорту та журналістів вважають, що теперішній союз телебачення та МОК – це предмет економіки та виживання Олімпійських ігор. Водночас альянс між телебаченням та Олімпійськими іграми – це передусім духовна сфера, що збагачує суспільство. Варто зазначити, що американська телекомпанія NBC, яка одержала право на трансляцію Ігор XXVII Олімпіади (2000) та XIX зимових Олімпійських ігор (2002), набагато розширює супроти минулого пропаганду олімпійських ідеалів у своїх передачах. Окрім загальної інформації про Олімпійські ігри та підготовку до них Сіднея і Солт-Лейк-Сіті, у програмах з'являється чимало сюжетів про видатних спортсменів-олімпійців. Про ефективність комерційних програм Міжнародного олімпійського комітету на чолі з Х.А.Самаранчем свідчить швидкий розвиток олімпійського маркетингу – як на міжнародному рівні, так і на рівні національних систем олімпійського маркетингу – як на міжнародному рівні, так і на рівні національних систем олімпійського спорту, допуск професіоналів до участі в Олімпійських іграх, інтенсивна комерціалізація різних видів олімпійського спорту, процес якої триває.

Відчутно зросли й надходження коштів на рахунок програми МОК “Олімпійська солідарність”, через яку надається допомога національним олімпійським комітетам країн, що розвиваються, та іншим. У такий спосіб МОК одержав потужний важіль не тільки для розвитку олімпійського спорту в різних країнах, але й для тиску (в разі потреби) на деякі національні олімпійські комітети для здійснення потрібної МОК політики.

Підсумки Ігор XXIV Олімпіади, що відбулися 1988 р. в Сеулі, та ігор XXV Олімпіади (Барселона, 1992 р.) доволі переконливо продемонстрували життєвість позиції президента МОК Х.А.Самаранча, заснованої на широкій комерціалізації олімпійського спорту зі збереженням його гуманістичних та морально-етичних цінностей. Оргкомітети цих Ігор зробили все ля того, аби процес комерціалізації олімпійського спорту, допуск професіоналів до участі в Олімпійських іграх та різко зрослі внаслідок цього доходи були використані на благо спорту, для поліпшення інфраструктури міст, які проводять Ігри, будівництва сучасних спортивних споруд, створення добрих умов для учасників Олімпійських ігор, підвищення якості суддівства, вдосконалення інформаційних систем тощо.

Однаке поряд із позитивними набутками були, на жаль, і негативні наслідки. Одним із прикладів таких наслідків політики неконтрольованої комерціалізації спорту та Олімпійських ігор стала діяльність оргкомітету Ігор XXVI Олімпіади (Атланта, 1996 р.). Там переважало прагнення понад усе одержати максимально можливі прибутки в поєднанні з доволі вираженою самовпевненістю та безвідповідальністю організаторів Ігор, а також з обмеженням інтересів спортсменів – учасників цих Ігор. Невдалим виявився й вибір міста. До несприятливих кліматичних умов зі спекою та високою вологістю повітря за періоду проведення Ігор, складної криміногенної ситуації в Атланті додалися ще й незадовільні умови мешкання й харчування спортсменів-олімпійців, погане транспортне обслуговування тощо.

Сучасна комерційна діяльність МОК спрямована на досягнення таких цілей:

- забезпечення повної фінансової незалежності олімпійського руху та одержання засобами цього можливості надання допомоги у розвитку олімпізму у світі;
 - розробка довгострокової програми яка може ґрунтуватися на успішній діяльності постійно діючих організаційних комітетів Олімпійських ігор, на протипагу відтворенню комерційних структур для кожних нових Олімпійських ігор;
 - забезпечення справедливого розподілу прибутків у всіх галузях олімпійського руху між ОКОІ, національними олімпійськими комітетами та їх континентальними асоціаціями, міжнародними спортивними федераціями та іншими міжнародними спортивними організаціями, включаючи фінансову підтримку країнам, які розвиваються;
- зменшення можливості "безконтрольної комерціалізації" олімпійського руху, скорочення кількості комерційних партнерів та контроль використання олімпійської символіки.

Досягнення вказаних цілей забезпечується шляхом реалізації низки маркетингових програм, до яких належать:

- програми ділового співробітництва з телевізійними компаніями на предмет продажу їм прав на здійснення трансляцій змагань Олімпійських ігор;
- рекламно-спонсорські програми (TOP Sponsor Programmes);
- ліцензійні програми (IOC Licensing);
- програми ділового співробітництва з постачальниками (IOC Suppliers);
- програми випуску олімпійських монет (IOC Coin Programmes);
- програми випуску олімпійських поштових марок (Olimpic Philatelic Programmes).

Реалізація вказаних програм приносить олімпійському руху постійно зростаючі прибутки

Комерціалізація олімпійського спорту за сучасних умов є невід'ємною характерною рисою міжнародного олімпійського руху та обов'язковою умовою його успішного розвитку. Вона закономірно породжена змістом діяльності у галузі олімпійського спорту та соціально-економічними умовами його функціонування.

В умовах систематичного зростання популярності олімпійських ігор у світі дедалі більше питань виникає довкола поняття олімпійського маркетингу і його економічної суті. Фахівці Міжнародного олімпійського руху розглядають олімпійський маркетинг як концепцію фінансово-економічної діяльності його учасників, спрямовану на залучення нових джерел фінансування.

Тобто маркетинг розглядається як сфера діяльності, що повинна забезпечити необхідний об'єм фінансування сектору спорту, який очолює Міжнародний олімпійський комітет (МОК).

На підставі основних завдань олімпійського руху «сприяти побудові кращого світу за допомогою виховання молоді засобами спорту без будь-якої дискримінації й у дусі дотримання принципів олімпізму, що включає взаєморозуміння, дружбу, атмосферу солідарності і чесної гри» , а також юридичного статусу Міжнародного олімпійського комітету, який є міжнародною неурядовою організацією і створений не для прибутку, необхідно розглядати олімпійський маркетинг як різновид некомерційного маркетингу. Некомерційний маркетинг ґрунтується на теорії і методології класичного маркетингу. При цьому можна дати таке визначення некомерційного маркетингу: некомерційний маркетинг – це маркетингова діяльність державних організацій або громадських об'єднань, що спрямована на досягнення завдань, не пов'язаних безпосередньо із отриманням прибутку. При аналізі наявних даних (наприклад, продаж прав на

телевізійну трансляцію зимових Олімпійських ігор, що відбулися 1998 року в Нагано, приніс олімпійському руху 513,5 млн американських доларів; 2002 року на зимових Олімпійських іграх в Солт-Лейк-Сіті прибуток зріс до 739 млн американських доларів, а 2006 р. на зимових Олімпійських іграх в Торіно – до 832 млн американських доларів), що свідчить про ефективність маркетингових програм.

Отже, на теперішній час олімпійський рух є одним з ефективних проектів сучасності та таким, що динамічно розвивається. За останні 20 років в олімпійському русі чітко визначилася стратегічна лінія на досягнення позитивного економічного ефекту, що і стало поштовхом розквіту олімпійського маркетингу. Ліцензійні, спонсорські, монетні програми, продаж прав на телетрансляції Ігор та інші напрями маркетингової діяльності мають на меті отримання коштів, необхідних для поширення ідей олімпізму й фінансування розвитку олімпійського руху та популяризацію спорту вищих досягнень. Таким чином, некомерційний маркетинг містить як некомерційну складову, спрямовану на отримання соціального ефекту, так і комерційну, метою якої є досягнення економічного ефекту. Кінцевим результатом некомерційної діяльності є некомерційний продукт. У цьому випадку стосовно Олімпійських ігор – це організація та проведення спортивних змагань. Як результат, виникає соціальний ефект у вигляді єднання людей, прагнення до мирного співіснування, здорового способу життя шляхом залучення до занять спортом і таке інше. Кінцевим результатом комерційної діяльності є комерційний продукт (товар або послуга), реалізація якого супроводжується виникненням економічного ефекту (прибутку).

На підставі положень олімпійської хартії Національні олімпійські комітети повинні завжди зберігати свою автономію, не потрапляючи під будь-який економічний, політичний або релігійний тиск, який може завдати шкоди розвиткові олімпійської ідеї. Аналогічні завдання ставить перед собою і Міжнародний олімпійський комітет.

Маркетинг є основним інструментом, що дозволяє зберігати фінансову незалежність олімпійського руху як від впливу державних структур, так і приватного бізнесу.

Таким чином, основним завданням у цієї царини діяльності є вироблення оптимальної маркетингової політики, що дозволяє налагодити взаємовигідні стосунки з представниками обох з вище наведених сфер і отримувати достатні кошти для повномасштабного фінансування потреб Олімпійського руху за умови збереження власної незалежності. Одним зі своїх завдань олімпійський рух визначає широку популяризацію ідей та ідеалів олімпізму, пропаганду спорту й здорового способу життя, а також підвищення іміджу Олімпійських ігор. Прикладом конкретних кроків, що показують послідовне досягнення цієї мети, на наш погляд, може бути співпраця МОК з публічними безкоштовними телевізійними каналами в усіх країнах світу, що дозволяє максимальній кількості глядачів стати свідками олімпійських подій.

Оцінюючи цю політику, слід вочевидь відзначити, що втрачаючи кошти від потенційно можливих контрактів з платними телевізійними каналами, Міжнародний олімпійський комітет розширює свою цільову аудиторію, піднімаючи при цьому прогнозований рейтинг показів майбутніх олімпійських подій і тим самим збільшує вартість контрактів, що укладаються з телеканалами, які працюють на безкоштовній основі.

Олімпійський рух має стратегічну настанову на довгострокову співпрацю зі своїми партнерами. Досягнення цієї мети дозволяє Міжнародному Олімпійському

комітету і його національним агентам здійснювати середньострокове та довгострокове планування своєї діяльності, маючи точне уявлення про доступні фінансові ресурси. Повертаючись до першого і основного завдання руху – збереження незалежності – варто відзначити, що довгостроковий характер співпраці має безперечне значення для її вирішення. Отже, ми можемо говорити про формування в Олімпійському русі маркетингу взаємин, який визначається як встановлення і підтримка взаємин із найбільш значущими цільовими групами.

Раціональний розподіл отримуваних коштів між членами Міжнародної олімпійської системи (Міжнародний олімпійський комітет, національні олімпійські комітети, організаційні комітети Олімпійських ігор, міжнародні спортивні федерації) надзвичайно важливий для подальшого ефективного розвитку олімпійської ідеї. У зв'язку з цим, особливої актуальності набуває підтримка країн, що розвиваються. Останнє завдання, на наш погляд, може бути ще важливішим, якщо врахувати всесвітній характер прав, які пропонуються олімпійським партнерам, що має особливе значення при визначенні вартості контрактів, що укладаються в рамках олімпійського маркетингу.

Бойкоти Олімпійських ігор

Вперше заклик до бойкоту Олімпійських Ігор з політичних мотивів був в період підготовки до IV Зимових Олімпійських ігор (Гармиш-Пантенкирхен) та Ігор XI Олімпіади (Берлін).

Рішення щодо проведення Ігор в столиці Німеччини було прийнято 1931р. до приходу нацистів до влади. У 1933р. на сесії МОК у Відні представник німецького уряду дав неправдиве підтвердження та обіцянку допустити спортсменів-євреїв до участі в Іграх. Але МОК знав про факти порушення Олімпійської хартії і створив спеціальну комісію для перевірки цих фактів, головою якої був Ейвері Брендедж. В США спортсмени-євреї публічно виступили проти проведення Ігор в Берліні. Незважаючи на всі перешкоди та виявленні порушення в 1935р. на сесії МОК в Осло було прийнято рішення проведення Ігор в Берліні.

У червні 1936р. в Парижі відбулась конференція захисту ідей олімпійського руху, учасники якої визнали проведення Ігор Олімпіади в Німеччині несумісними з принципами олімпізму і закликали до проведення Народної Олімпіади в Барселоні.

У червні 1936р. в Барселону прибуло понад 20 команд з різних країн, але фашистське повстання в Іспанії завадило проведенню Народної олімпіади.

В 1956 р. Олімпійський комітет Швейцарії закликав національні олімпійські комітети не брати участі в Іграх у Мельбурні в 1956 р. на знак протесту проти уряду СРСР, який взяв участь у пригніченні угорського повстання. Швейцарію підтримали Нідерланди і Іспанія. Окрім того Ігри в Мельбурні бойкотував Ірак, через протест проти агресії Великобританії, Франції і Ізраїля проти Єгипту; Китайська народна республіка через допуск на Ігри команди Тайваня, яка взяла участь у Іграх під назвою "Китай" (Китайська народна республіка розірвала відношення з МОК до 1979 р.).

Ряд арабських, африканських і деяких інших країн (Габон, Гамбія, Заір, Мадагаскар, Малаві, Танзанія, Центрально-Африканська республіка) бойкотували Ігри 1976 р. в Монреалі. Причиною стало турне Ново Зеландських регбістів в Південно-Африканську республіку, влада якої пропагувала політику апартеїду. Мотивуючи тим, що регбі не є олімпійським видом спорту і НОК Нової Зеландії не порушував Хартії, МОК не знайшов підстав для виключення Нової Зеландії і її

спортсменів з Олімпійського руху. До бойкоту приєднались ще 18 країн, які вже прибули в Монреаль (Алжир, Ірак, Камерун, Нігерія, Туніс, Ефіопія та інш.). В зв'язку з цим кількість країн-учасниць скоротилась до 28.

Відмовились від участі в Іграх Олімпіади в Монреалі і республіка Китай (з острова Тайвань), тому що МОК не дозволив їм виходити під назвою "Китай".

Найбільшими за своїми масштабами були бойкоти Ігор XXII Олімпіади (Москва) і XXIII (Лос-Анджелес, 1984). Через вторгнення у 1979 р. СРСР в Афганістан 30 країн бойкотували ігри в Москві (ініціювала бойкот влада США, яку підтримали ФРГ, Японія, Норвегія, Канада, КНР, Іран, Аргентина, Пакістан, Мароко, Єгипет, Чілі, Уругвай, Туніс). У відповідь СРСР ініціювала бойкот ігор в Лос-Анджелесі, який підтримали соціалістичні країни (Болгарія, Угорщина, В'єтнам, ГДР, Куба, Монголія, Польща, Чехословаччина) та країни, які залежали від СРСР (Афганістан, Лаос, Ефіопія, Ангола). Великі зусилля довелося прикласти Майклу Морісу Кіланіну (Москва) і Хуану Антоніо Самаранчу (Лос-Анджелес) для проведення Ігор і порятунку олімпійського руху від розколу.

Ігри 24 Олімпіади в Сеулі 1988 р. бойкотувались Корейською народною демократичною республікою, Кубою і Ефіопією. На момент обрання Сеулу містом-господарем 30 країн не мали дипломатичних відносин з Південною Кореєю.

Історія бойкотів Олімпійських ігор показала, що вони неефективні як інструмент вирішення політичних питань. Більш за все від бойкотів постраждали спортсмени, які чотири роки готувались (кубинські боксери не потрапили на ігри 1984 і 1988 рр.).

В зв'язку з бойкотами в МОК почали обговорювати можливі санкції щодо країн, які відмовились від участі в Олімпійських іграх, але для цього не було юридичних підстав, оскільки запрошення надсилалось ОКОІ і НОКи мали право відмовитись. СРСР мотивував свою відмову ввід участі в іграх 1984 р. тим, що не мав впевненості у безпеці членів радянської збірної на території США.

МОК прийняв рішення, що відтепер запрошення будуть надсилатися безпосередньо МОК.

Напередодні Ігор XXIX Олімпіади в Пекіні в 2008 р. була зроблена спроба закликати ряд країн до бойкоту. Не всі керівники країн хотіли, щоб Китай використовував ігри як арену для демонстрації своїх досягнень і високих темпів розвитку у всіх сферах життя, зокрема економічній. Центром такої компанії стало США. До цієї діяльності були залучені політики, діячі культури, єврейська спільнота, які порівнювали Китай з нацистською Німеччиною. З закликом бойкотувати Ігри виступив голова Європарламенту Ганс-Герт Петерінг, президент Франції Ніколя Сарказі.

Під час проведення естафети олімпійського вогню, на деяких етапах були зроблені спроби зірвати її, погасити вогонь. Паралельно ряд організацій чинили тиск на президента МОК (Жак Рогге), який на їх думку не реагував на справи в Китаї. Але все припинилось, коли прес секретар Білого дому повідомив, що Джордж Буш буде присутній на церемонії відкриття Ігор.

Боротьба з апартеїдом в спорті

Прояви расизму мали місце ще на Іграх III Олімпіади у Сент-Луїсі, коли організатори ввели в програму «Антропологічні дні», виділивши два дні на змагання серед індіанців, філіппінців, афро-американців і інших «кольорових» спортсменів, яких організатори Ігор віднесли до «нецивілізованих» народів і запропонували їм змагатись в лазінні по шесті, боротьбі в болоті і т.д.

Цей факт дуже різко прокоментував П'єр де Кубертен: «Для чого було це все організувати, якщо расисти, людоненавистники, плантатори плюють на нас і вводять на Олімпійських іграх «антропологічні дні»? Американці оплювали велику ідею. Як вам не соромно?»

Ще одним проявом расизму стала дискваліфікація американського спортсмена, індіанця за походженням, Джеймса Торпа на Іграх V Олімпіади в Стокгольмі (1912), який з великою перевагою переміг у легкоатлетичному п'ятиборстві і десятиборстві. У 1913 р. його позбавили нагород через расистські причини, прикриваючись боротьбою з професіоналізмом. Лише у 1973 р. (через 60 років після дискваліфікації і 20 років після смерті) видатний спортсмен був визнаний як спортсмен-аматор Аматорською легкоатлетичною спілкою США і йому повернули його звання чемпіона.

З серйозною та складною проблемою довелося зіштовхнутися Міжнародному Олімпійському Комітету на чолі з Е.Брендеджем, яка була пов'язана з протистоянням апартеїду, який від 1948 р. став основою державної політики в Південно-Африканському Союзі (з 1961 р. – Південно-Африканська Республіка). Організація об'єднаних націй (ООН) визначила **апартеїд як систему узаконеної расової сегрегації та дискримінації з метою встановлення та підтримки панування однієї расової групи**. В ПАС-ПАР апартеїд становив собою пригнічення білою меншістю чорної більшості населення цієї країни та проявлявся там практично в усіх сферах життя, зокрема й у спорті. У 50-ті роки на державному рівні у ПАР були визначені основні принципи розвитку спортивного руху в країні:

- спортивний рух білого і кольорового населення ПАР організується окремо, а міжрасові змагання в межах країни заборонені;
- спортивні організації кольорового населення ПАР повинні бути позбавлені можливості отримати міжнародне визнання, кольорові спортсмени не можуть нарівні з білими брати участь у найбільших міжнародних змаганнях.

Передусім там не допускалися темношкірі спортсмени до спільної з білими спортивної діяльності, а відтак представники корінного населення Південної Африки були позбавлені можливості виступати на Олімпійських іграх та брати участь в інших міжнародних змаганнях.

На Олімпійських іграх Південну Африку репрезентували тільки білі спортсмени.

З отриманням африканськими країнами незалежності, політика апартеїду почала викликати шалений протест не тільки в країнах Африки, але й в усьому світі. Першим реальним кроком у боротьбі з апартеїдом у спорті стало виключення у 1956 році Південно-Африканської федерації настільного тенісу з Міжнародної федерації настільного тенісу. У 1961 р. ФІФА вилучила із своїх рядів Південно-Африканську футбольну федерацію.

Проблема расової дискримінації спортсменів у Південній Африці вперше обговорювалася на 56-й (55-й) сесії МОК (Мюнхен, 1959 р.). Підбиваючи підсумки дискусії, президент МОК Е.Брендедж наголосив на потребі якнайшвидшого розв'язання цієї винятково складної проблеми. На 62-й (63-й) сесії МОК (Інсбрук, січень 1964 р.) з ініціативи олімпійських комітетів СРСР та інших країн було винесено ухвалу про відмову спортсменам ПАР в участі в Іграх XVIII Олімпіади в Токіо, оскільки діяльність НОК цієї країни не відповідає духові олімпізму та ідеалам олімпійського руху. Проте після того, як на 65-й (64-й) сесії МОК (Рим, 1966) представники НОК ПАР повідомили, що уряд їхньої країни дав згоду на комплектування змішаної команди з білих і

чорних спортсменів, МОК на 66-й (65-й) сесії (Гренобль, лютий 1968 р.), заслухавши звіт комісії з проблеми ПАР та після тривалої дискусії, виніс ухвалу допустити «змішану» команду ПАР до Ігор XIX Олімпіади 1968 р. в Мехіко. З тієї причини, що така ухвала МОК зумовила різку негативну реакцію багатьох країн (до того ж не лише африканських, а також низки країн «третього світу»), на надзвичайному засіданні Виконкому МОК, що відбулося в Лозанні, ухвала 66-ї (65-ї) сесії МОК була скасована, а запрошення Національному олімпійському комітетові ПАР взяти участь в Іграх анульовано.

Прагнучи зберегти в олімпійській спільноті ПАР як країну-ветерана сучасного олімпійського руху (спортсмени з Південної Африки вперше взяли участь в олімпійських змаганнях ще 1904 р. на Іграх III Олімпіади в Сент-Луїсі), президент МОК Ейвері Брендедж багато разів намагався дібрати аргументи для заперечень доказів країн Африки. Погрожування цих країн бойкотувати Ігри XVIII Олімпіади в Токіо (1964) та Ігри XIX Олімпіади в Мехіко (1968) в тому разі, коли в них візьмуть участь спортсмени расистської ПАР, Брендедж назвав відвертим шантажем. На 69-й (68-й) сесії МОК (Варшава, 1969 р.) була підтримана пропозиція низки національних олімпійських комітетів про виключення НОК ПАР із олімпійського руху. Питання про долю НОК ПАР знову гостро обговорювалося на наступній, 70-й (69-й) сесії МОК (Амстердам, 1970 р.). На той час чимало міжнародних спортивних федерацій уже виключило відповідні національні федерації ПАР та разом із багатьма національними олімпійськими комітетами вимагали на підставі правил Олімпійської хартії виключити НОК ПАР із олімпійського руху. Пропозицію поставили на голосування і за його результатами (35 голосів членів МОК за виключення, 28 – проти, 3 – утрималося) Національний олімпійський комітет ПАР було виключено із олімпійського руху.

І хоча африканські країни й виграли справу в Брендеджа, проте ще довго не могли здолати апартеїду в ПАР.

1977 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла Міжнародну декларацію проти апартеїду в спорті. Дії режиму ПАР, деяких МСФ, окремих спортсменів і тренерів, які підтримували спортивні контакти з ПАР, вимусили Генеральну Асамблею ООН 10 грудня 1985 р. прийняти і відкрити для підписання й ратифікації Міжнародну конвенцію проти апартеїду в спорті, в якій відмічалось:

- апартеїд є злочином, порушенням принципу міжнародного права, мети і принципів Статуту ООН;

- апартеїд і надалі існує в спорті та суспільстві в цілому в ПАР, а так звані реформи не призвели до будь-яких суттєвих змін;

- необхідно забезпечити безумовну підтримку олімпійського принципу недопущення будь-якої дискримінації на базі расової, релігійної або політичної належності, єдиним критерієм повинні бути спортивні показники;

- необхідно забезпечити міжнародну узгодженість в області ізоляції расистського режиму ПАР у сфері міжнародного спорту.

Комісія ООН проти апартеїду в спорті протягом 1988-1991 рр. провела велику роботу, скеровану на недопущення спортивних контактів з ПАР.

Демократичні процеси, які почалися в ПАР наприкінці 80-х років і були розвинені у 90-ті роки, дозволили президенту МОК Х.А.Самаранчу висловити припущення про можливість участі спортсменів ПАР в Іграх XXV Олімпіади в Барселоні. МОК висунув цілий ряд умов, виконання яких могло дозволити відновити ПАР в олімпійському русі.

Діяльність ООН з боротьби проти апартеїду і, підтримані світовою спільнотою, постійні зусилля МОК, МСФ і НОК більшості країн сприяли суттєвим змінам ситуації в ПАР.

97-а сесія МОК влітку 1991 р. у Бірмінгемі, після доповіді комісії «Апартеїд і олімпізм» доручила прийняття рішення про відновлення НОК ПАР виконкому і президенту МОК, які допустили спортсменів ПАР до ОІ 1992 р. в Барселоні.

В політичному відношенні увагу до Ігор 1968 р. в Мехіко привернула акція протесту проти расизму в США, організована темношкірими спортсменами зі збірної США. Спочатку передбачалось, що темношкірі спортсмени США бойкотуватимуть ігри, але ця пропозиція не набрала належної кількості голосів. Темношкірі спринтери-переможці Томі Сміт і Джон Карлос під час виконання американського гімну опустили голови донизу і підняли вгору стиснуту в кулак руку в чорних рукавичках. Австралійський бігун Пітер Норман, який стояв поряд, приєднався до мовчазного протесту і вийшов з нашивкою "Олімпійського проекту за права людини". На наступний день американських спортсменів виключили з олімпійської команди, а австралійцю заборонили два роки займатися спортом. Нікого з них більше не допустили до участі в Олімпійських іграх, але вони стали героями.

Довелося президентові МОК Е.Брендеджу займатися й «родезійським питанням». Воно розглядалося на 71-й сесії МОК (Люксембург, 1971 р.) та на нараді Виконкому МОК з національними олімпійськими комітетами. Незважаючи на те, що чимало олімпійських комітетів африканських країн виступило з протестом проти допуску до Ігор ХХ Олімпіади 1972 р. команди Родезії з причини політики расової дискримінації, що проводилася її урядом, сесія МОК винесла ухвалу про допущення команди цієї країни до Ігор-1972 у Мюнхені за умови, що спортсмени Родезії виступатимуть із колоніальним прапором та британським гімном (як це було 1964 р.). Проте вже в Мюнхені, на 73-й сесії МОК, «родезійське питання» постало знову, до того ж у дуже різкій формі. Африканські та деякі інші країни знову запротестували проти участі в Іграх команди Родезії. І хоча президент МОК Е.Брендедж та голова оргкомітету Ігор Віллі Дауме виступили на підтримку спортсменів Родезії, сесія МОК, аби уникнути бойкоту Ігор африканськими країнами, винесла ухвалу усунути команду Родезії від участі в них (за це проголосувало 36 членів МОК, проти – 31, утрималося – 3). У зв'язку з цим Брендедж зазначив: «Політичний тиск на олімпізм стає нестерпним». І хоча він розумів, що «жодна національна організація не в змозі активно протистояти урядові, якщо він спробує взяти на себе контроль над спортом, а також використовувати спорт як політичний інструмент», проте продовжував боротися за незалежність спорту від політики та вперто обстоював свої переконання, вірність яким промовисто характеризує його висловлювання 1964 р.: «Політики намагаються взяти гору над Олімпійськими іграми, але МОК ніколи не дозволить їм цього зробити».

Історики олімпійського руху та інші фахівці наголошують і на наполегливій боротьбі Брендеджа з проникненням націоналізму в олімпійський спорт. Зокрема він виступав проти системи підрахунку очок, набраних країнами в загальнонаціональному заліку на Олімпійських іграх. У резолюції ухваленій на 48-й (47-й) сесії МОК (Гельсінкі, липень 1952 р.), було висловлено занепокоєння у зв'язку з поширеною в усьому світі практикою підрахунку очок за країнами та публікації таких даних, бо це цілком суперечить правилам і духу Олімпійських ігор, які є змаганнями між окремими спортсменами, а не між націями.

На церемонії закриття Ігор XVI Олімпіади (Мельбурн, 8 грудня 1956 р.) 103 тисячі глядачів були здивовані, побачивши, як спортсмени виходили на арену стадіону «Крікет граунд» не окремими командами країн, а довільно – як хотіли та з ким хотіли. Цю ідею, що символізує дух дружби між народами, реалізовану президентом МОК Е. Брендеджем, запропонував у листі на ім'я оргкомітету Ігор XVI Олімпіади 17-річний китайський юнак, наголосивши, що інтернаціоналізм вищий від націоналізму. Ультраконсерватор Брендедж, який упродовж всього свого життя був у полоні традицій, в Мельбурні багатьох здивував, прийнявши згадану пропозицію невідомого юнака та дозволивши змінити традиційну церемонію закриття Ігор.

Боротьба із застосуванням допінгу в спорті. Класифікація допінгів, які застосовують спортсмени.

Слово «допінг», що спочатку використовувалося для позначення напою, який південноафриканські племена використовували під час своїх релігійних ритуалів, в спорті стало застосовуватися з 1865 р. Вперше термін «допінг» застосували щодо спортсменів, які використовували стимулятори під час змагань з плавання, що проводилися в Амстердамі. Однак є дані (Хотц, 2003), згідно з якими вже в першій половині XIX ст. наркотичні засоби давали коням, які брали участь в кінних перегонах в Англії.

Якщо звернутися до історії поширення допінгу в спорті, слід згадати про застосування різних стимулюючих речовин спортсменами, які брали участь в давньогрецьких Олімпійських іграх.

В період стародавніх Олімпійських ігор атлети використовувати насіння кунжуту, деякі види психотропних грибів (настоянки з мухомора і ін.). Деякі з них вживали вино з неймовірною кількістю ягнятини, часник, ковтали перед іграми баранячі яєчка, які були джерелом допінгу під назвою тестостерон.

Початок розвитку сучасного професійного спорту в XIX в. було пов'язано з використанням таких стимуляторів, як кофеїн, кокаїн, кодеїн і стрихнін. Деякі спортсмени тоді дуже любили використовувати в якості допінгу кофеїн або вино, збагачене кокаїном. активно стали вживати допінг і на сучасних Олімпійських іграх. Наприклад, на Олімпійських іграх в Сент-Луїсі (США, 1904 г.) марафонця Т. Хікса лікарі ледве врятували, оскільки він прийняв занадто велику дозу бренді з додаванням кокаїну і стрихніну. Однак в ті часи це ще не вважалося порушенням норм моралі і права.

У 1886 р. на змаганнях з велосипедного спорту була зафіксована перша смерть одного з учасників – англійця Лінтона через застосування допінгу під час гонки по маршруту Париж-Бордо.

Першою міжнародною федерацією, яка стала активно боротися з використанням допінгу, стала Міжнародна федерація легкої атлетики. Ще в 1928 р. вона заборонила використання стимуляторів. Інші федерації наслідували її приклад. Однак до серйозних результатів це не призвело, оскільки була відсутня система контролю за застосуванням допінгу.

Широкого поширення набуло застосування спортсменами різних стимулюючих препаратів на Олімпійських іграх на початку XX ст. На зимових Олімпійських іграх 1952 р. були відзначені випадки використання фенаміну ковзаннями, яким було надано медичну допомогу. На Іграх 1956 р. аналогічний випадок стався з велосипедистами. І тільки після загибелі під час змагань з велоспорту на Іграх XVII Олімпіади (Рим, 1960 р.) в результаті застосування фенаміну датського гонщика Курта Йенсена МОК розпочав боротьбу з допінгом.

Перші проби, покликані перевірити, чи не застосовували спортсмени заборонені стимулятори, були взяті в Токіо в 1964 р. на Іграх XVIII Олімпіади. Однак ще до цього проблема застосування допінгу привернула увагу Ради Європи: 21 західноєвропейська країна прийняла резолюцію проти використання в спорті допінгових речовин. У 1963 р. Рада Європи створила спеціальний комітет з боротьби із допінгом, діяльність якого, на жаль, виявилася неефективною.

На початку 60-х рр. антидопінгові ініціативи проявили уряди низки країн в співдружності із найбільшими міжнародними організаціями. У ці ж роки почали проводити тестування спортсменів на застосування стимуляторів, бета-блокаторів, наркотичних речовин та ін. Однак недосконалість методів контролю дозволяла спортсменам обходити тестування або спотворювати його результати. На Міжнародному конгресі спортивної медицини, що проходив в 1965 р. в Страсбурзі (Франція), було сформульовано, що допінг – це введення в організм людини будь-яким шляхом речовини, чужого цьому організму, або будь-якої фізіологічної субстанції в ненормальному кількості, або введення якого- або речовини неприродним шляхом, для того щоб штучно і нечесним шляхом підвищити результат спортсмена під час виступу в змаганнях. Федерація велосипедного спорту і Федерація футболу були першими міжнародними федераціями, які в 1966 р. офіційно ввели проби на допінг при проведенні своїх чемпіонатів світу. У наступному році МОК заснував Медичну комісію, прийняв визначення допінгу і випустив перший перелік заборонених препаратів.

У 1968 р. на X зимових Олімпійських іграх в Греноблі і на Іграх XIX Олімпіади в Мехіко Медична комісія МОК вперше застосувала широкий антидопінговий контроль, в ході якого перевірку на предмет виявлення застосування стимуляторів і наркотичних речовин пройшли понад 750 спортсменів. Жорсткість допінг-контролю на цих Іграх в певній мірі була стимульована смертю під час гонки «Тур де Франс» в 1967 р. англійського гонщика Томмі Сімпсона, який зловживав допінговими засобами.

На Іграх Олімпіади 1972 р. в Мюнхені тестування спортсменів з метою виявлення застосування ними заборонених препаратів набуло характеру широкомасштабної акції. Проби були взяті більш ніж у 2 тис. учасників Ігор. Сім проб дали позитивний результат. Всі спортсмени, в тому числі четверо медалістів, були дискваліфіковані.

З того часу відбувається своєрідне протистояння між тими, хто розширює коло заборонених препаратів і методів, що належать до допінгових, і вишукує дієві способи їх виявлення в організмі спортсменів, і тими, хто розробляє нові різновиди допінгу одночасно з пошуком можливостей для їх маскуванню і спонукає спортсменів використовувати заборонені препарати і методи. Обидва ці антагоністичних напрямки нерідко збігаються в діяльності одних і тих самих лабораторій, покликаних боротися із застосуванням допінгу в спорті.

Проблема допінгу в спорті різко погіршилася після винаходу в 30-х рр. синтетичних чоловічих статевих гормонів та їх похідних – анаболічних стероїдів, які наприкінці 50-х – початку 60-х рр. набули поширення в американському спорті. У великій кількості публікацій препарати цього класу рекомендувалися спортсменам, що спеціалізуються в силових і швидко-силових видах спорту - важкій атлетиці, бодібілдингу, легкоатлетичних метаннях.

Рекламну кампанію серед спортсменів проводили також фармацевтичні фірми, які виробляли анаболічні стероїди, а лікарі виписували спортсменам рецепти, які передбачали застосування цих препаратів для покращення результатів. Ця діяльність переважно торкнулася США, але в подальшому стала

проникати в спорт інших країн, включаючи країни Східної Європи, де анаболіки стали широко використовуватися в кінці 60-х - початку 70-х рр.

Особливої популярності анаболічні стероїди набули в 70- 80-х рр., коли було доведено, що ці препарати є ефективним засобом стимуляції можливостей системи енергозабезпечення, активізації відновлювальних реакцій після великих тренувальних і змагальних навантажень. Це призвело до впровадження анаболічних стероїдів в практику підготовки велосипедистів, пловців, веслярів, ковзанярів. Поширення препаратів цього класу стимулювалося тим, що саме в цей період в переважній більшості видів спорту з'явилася тенденція до різкої інтенсифікації тренувального процесу. Велика кількість перемог на Олімпійських іграх і чемпіонатах світу, як і чимало встановлених феноменальних світових рекордів тих років, мали анаболічне походження.

В першу чергу, це стосувалося спортсменів НДР, досягнення яких стали пов'язувати не тільки з ефективною системою підготовки, а й із застосуванням анаболічних стероїдів. Однак документальне підтвердження цьому було отримано лише після об'єднання Німеччини на початку 90-х рр., коли відкрився доступ до архівів спортивних, наукових і медичних установ і були порушені судові позови проти колишніх тренерів, лікарів і спортивних чиновників у зв'язку з важкими наслідками для здоров'я колишніх спортсменок, викликаними незаконним застосуванням анаболічних стероїдів. Тоді ж стали відомі і схеми застосування препаратів і добові дози. Наприклад, спортсменкам приписувалося застосування 35 і більше міліграм тестостерона на день, тобто в 70 разів більше, ніж виробляється організмом (близько 0,5 міліграм).

До середини 70-х рр. були розроблені методи, що дозволяли виявляти використання спортсменами анаболічних стероїдів. У 1975 р. МОК додає анаболічні стероїди в Список заборонених речовин. Обстеження, проведені на Олімпійських іграх 1976 р., виявили наявність заборонених засобів в пробах 11 учасників цих змагань. У восьми випадках спортсмени застосовували анаболічні стероїди.

Проте включення анаболіків в список заборонених речовин не вирішило проблеми, оскільки ці речовини вже дуже глибоко проникли в спорт. Почалася активна боротьба між Медичною комісією МОК, яка прагнула виявити порушників, і самими порушниками, які розробляли способи відходу від допінг-контролю, використання різних засобів, що маскують застосування анаболіків.

Заборона анаболічних стероїдів і жорсткі покарання за їх застосування стимулювали пошук, синтез і впровадження в практику спорту інших гормональних препаратів. Серед них найбільш сильнодіючим виявився соматотропний гормон (гормон росту), який, за неофіційними даними, вперше набув широкого поширення в спорті НДР. На початку 80-х рр. Медична комісія МОК зіткнулася з проблемою використання спортсменами таких препаратів, як бета-адреноблокатори (речовини, що активно впливають на периферичну нервову систему і гемодинаміку) і діуретики (засоби, що сприяють зниженню маси тіла і виведенню з організму слідів застосування тих чи інших допінгових засобів). В результаті, після Ігор XXIII Олімпіади 1984 р. в Лос-Анджелесі, ці речовини були включені до Списку заборонених препаратів.

Досить складною (з точки зору виявлення фактів застосування) виявилася проблема контролю на кров'яний допінг, використання якого набуло поширення в 60- 70-рр. у в видах спорту, пов'язаних з проявом витривалості до тривалої роботи. Експериментально встановлено, що застосування кров'яного допінгу (гемотрансфузія, аутогемотрансфузія) значно підвищувала вміст гемоглобіну в

крові, сприяючи суттєвому збільшенню можливостей киснево-транспортної системи та підвищення витривалості спортсмена в умовах тривалої роботи. У 1986 р. після введення МОК заборони на використання кров'яного допінгу в спорті, проблема ще більше загострилася. По-перше, через відсутність надійної системи контролю, а по-друге, у зв'язку з впровадженням в спорт гормональних препаратів еритропоєтину, які з'явилися свого роду аналогами кров'яного допінгу.

Заборона в 1990 р. застосування еритропоєтину проблеми не усунула, тому що не було надійних методів контролю за застосуванням цього препарату, і він широко застосовувався в видах спорту, що вимагають прояву витривалості в роботі аеробного характеру, аж до 2000 р.

Відомі й інші факти щодо винайдення і розповсюдження допінгу. Так, вперше анаболічні стероїди були виділені, а потім і синтезовані югославським хіміком Леопольдом Ружичкой у 1935 р. Під час війни з'явилось таке поняття як "легальний допінг" – різного роду стимулятори, що вживалися льотчиками, розвідниками-парашутистами, десантниками. У спортивній практиці препарат "діанабол" – перший із серії спеціально розроблених анаболічних стероїдів зі зниженою андрогенною активністю, був застосований американським лікарем Джоном Зіглером у 10 1958 р. З тих пір почалась нова ера у використанні допінгів – ера анаболічних стероїдів. Стероїди почали поширюватись подібно до епідемії.

У 1957 р. Американська медична асоціація встановила, що таблетки амфетаміну, які спочатку вживалися студентами перед складанням екзаменів, широко застосовувалися у спорті. Опитування тренерів і їх помічників (441 людина), проведене Американським коледжем спортивної медицини, показало, що 35 % опитаних мали особистий досвід в застосуванні бензидрину чи знали, як ним користуватися. За свідченнями австрійського лікаря Прокопа, в 1952 р. на Олімпійських іграх в Осло у роздягальні ковзанярів знайшли велику кількість шприців і ампул із залишками стимуляторів. У 1961 р. Італійська футбольна асоціація виявила, що 17 % гравців користувалися психотропними препаратами, а 94 % футболістів клубів вищої ліги застосовували ці засоби навіть під час тренувань.

Починаючи з 60- х рр. ХХ ст. питання про боротьбу з допінгом почали піднімати на багатьох наукових конгресах і симпозіумах. Цьому багато в чому сприяла проведена у Москві в 1962 р. сесія МОК, яка прийняла резолюцію, що закликала національні Олімпійські комітети і міжнародні спортивні федерації до активної боротьби із допінгом. У 1964 р. це питання обговорювалося на I Міжнародному конгресі спортивної науки в Токіо і на спеціальній конференції. Після цієї конференції Міжнародний олімпійський комітет створив комісію, однією із важливих функцій якої стала організація антидопінгового контролю.

В Італії, Франції, Бельгії були прийняті законопроекти, які передбачають судове розслідування і покарання осіб, які викриті у прийомі заборонених фармакологічних препаратів у спорті. Відповідно до цих законопроектів великому грошовому штрафові і тюремному ув'язненню підлягають не тільки спортсмени, які прийняли допінг, але і ті, хто запропонував їм ці препарати, - тренери, лікарі, масажисти, офіційні особи. Вперше в історії Олімпійських ігор антидопінговий контроль був проведений у 1968 р. у Греноблі і Мехіко. Вибіркова перевірка показала, що із 200 спортсменів, які не завершили дистанцію чи знаходились у безсвідомому стані, були і особи, що прийняли допінг. Виявлення допінгу призвело до позбавлення бронзової нагороди команди Швеції із сучасного п'ятиборства.

В 1965 р. у Страсбурзі відбулася I Міжнародна конференція Європейської ради по допінгам у спорті, де були класифіковані групи речовин, які діють на центральну нервову, серцево-судинну, дихальну та інші системи, а також методи визначення допінгу в біологічних рідинах (кров, сеча, слина). Проте перші ж спроби здійснити антидопінгові заходи показали, що насамперед необхідно дати чітке визначення терміну “допінг”. У зв’язку з цим було запропоноване наступне формулювання: “Допінгом вважається прийом за призначенням чи використання здоровими особами сторонніх для організму речовин незалежно від способу їх введення чи фізіологічних речовин в аномальній кількості і аномальними методами виключно з метою штучного і несправедливого покращення досягнень у змаганнях. Різні методи психологічного впливу, які направлені на підвищення спортивних результатів, також необхідно вважати допінгом”. Згадування про спеціальні психологічні методи було зроблене у зв’язку із фактами гіпнотичного впливу на австралійських плавців і англійських футболістів перед змаганнями. Трохи пізніше ця фраза була виключена із тексту, так як неможливо надати точні докази застосування гіпнозу. У тому ж 1965 році дане визначення було затверджено на I Європейському колоквиумі, а потім на конгресі спортивних лікарів у Барселоні.

У зв’язку із великими труднощами у розмежуванні між випадками використання стимулюючих засобів з лікувальною метою і застосування допінгів для покращення спортивних результатів на засіданні експертів Європейських країн у Мадриді в листопаді 1968 р. у вказаному вище формулюванні була прийнята наступна поправка: “Медикаментозне лікування, в результаті якого завдяки властивостям і дозуванню препарату фізична дієздатність збільшується вище норми, необхідно вважати допінгом, і воно не дає права на участь у змаганнях”.

У 1994 р. були прийняті спеціальні медичні положення (Медичний кодекс Міжнародного олімпійського комітету), які є базовим документом при організації і проведенні антидопінгового контролю. Його положення в найбільш жорсткій формі представлені в Процедурних правилах допінгового контролю останнього Статуту ІААФ (Міжнародної любительської легкоатлетичної федерації) на 2000-2001 рр.

МОК і МСФ протягом десятиріч ведуть боротьбу з застосуванням допінгу. У 1999 р. Було створено Всесвітня антидопінгова агенція (ВАДА) і затверджений Всесвітній антидопінговий Кодекс.

В 1999 р. Медичний кодекс МОК був змінений Антидопінговим кодексом олімпійського руху. Він вступив в силу 1 січня 2000 року. Цей кодекс містив інформацію, що стосується встановлення факту застосування допінгу, наступного покарання, подачі апеляцій, акредитованих лабораторій, процедур тестування, класів заборонених речовин і методів, а також цілий ряд положень. 3-5 березня 2003 р. в Копенгагені відбулась Всесвітня конференція по допінгу у спорті, яка прийняла Всесвітній Антидопінговий Кодекс в якості основи для боротьби із допінгом у спорті.

На даний час список заборонених фармакологічних препаратів, який міститься в положенні Комісії Міжнародного олімпійського комітету, складається із більше ніж 10 тисяч різних лікарських препаратів та їх аналогів. Багато міжнародних спортивних федерацій мають власні списки допінгових засобів, які окрім списку МОК, включають в себе і ряд інших препаратів із врахуванням специфіки виду спорту. У боротьбі із допінгом приймають участь також медичні комісії при ООН, ЮНЕСКО, Європарламенті і інших міжнародних організаціях.

Олімпійський спорт і політика

В 1960-х роках МОК вирішив підвищити свій авторитет на міжнародній арені і з цією метою звернувся в Організацію Об'єднаних Націй. Саме у цей час ООН особливо почала цікавитися спортом у зв'язку з проблемою апартеїду.

Під натиском міжнародного співтовариства МОК заборонив Південній Африці приймати участь в олімпійських заходах починаючи з Ігор 1964 року в Токіо. Команда з Родезії, де в той час при владі перебував фашистський режим. Була відсторонена від Ігор 1972 року в Мюнхені, не дивлячись на те, що вже прибула до Німеччини. МСФ також довелося виключити ці країни зі своїх змагань. Деякі федерації, наприклад регбі і крикету, відмовлялися виключати їх, проте самі стали об'єктами різних бойкотів в ЗМІ.

Вища рада африканського спорту – орган, заснований 1965 року для організації перших Все африканських ігор і пов'язаний з деякими африканськими урядами, - під приводом приїзду в Пд. Африку команди Нової Зеландії з регбі оголосив бойкот Іграм 1976 року в Монреалі, не дивлячись на те, що регбі не входило до програми Ігор. Наступного року ООН прийняла резолюцію проти апартеїду у спорті, яка у 1985 році стала Конвенцією¹. Лише після зміни політичного режиму Пд. Африка змогла повернутися в лоно Олімпійської системи – в 1992 році на іграх в Барселоні, через 25 років після виключення.

ООН втручається також у світову спортивну систему шляхом різних ембарго. Які вводяться в результаті конфліктів або громадянських війн. Одне з них, яке стосується колишньої Югославії, мало особливий вплив на олімпійську систему на початку 1990-х років. Резолюція Ради Безпеки №757 вперше згадала спорт в якості предмету санкцій і тим самим поставила під загрозу участь югославських спортсменів (головним чином із Сербії) в Іграх 1992 року в Барселоні.

МОК визнав НОК Словенії і Хорватії одразу ж, як тільки ці країни були визнані міжнародним співтовариством: участь в Іграх спортсменів із утворених держав не була проблемою з точки зору олімпійських і міжнародних порядків. Проте Іспанія, як член ООН. Почувала себе зобов'язаною відсторонити команду НОК Югославії від участі в Іграх наперекір усім правилам МОК. Що гарантують доступ до Ігор усім визнаним Нокам. Таким чином, через ООН все міжнародне співтовариство чинило тиск на МОК. Змусивши його виключити Югославію. МОК уже стикався з подібною проблемою. Яка вперше постала перед ним в 1976 році, коли влада Канади відмовило у можливості в'їжджати на територію країни тайванським спортсменам під приводом того, що Канада признавала лише Китайську Народну Республіку. Володіючи кращими дипломатичними навиками, ніж його попередник Кілланін, який у підсумку погодився з рішенням Канади, тодішній президент МОК Самаранч знайшов компромісне рішення: югославські спортсмени виступали на Іграх як «незалежні» учасники, під Олімпійським прапором.

Це рішення було прийнято в результаті переговорів з ООН, які були проведені її колишнім співробітником, що згодом став радником президента МОК, - ефіопом Фетру Кидане. Працюючи в минулому журналістом. Він дуже добре розумів функціонування як Олімпійської системи, так і ООН і став правою рукою Самаранча після Ігор в Барселоні. відповідаючи за зближення цих двох організацій. В 1993 році завдяки кидане на 48-й Генеральній асамблеї ООН були розглянуті дві резолюції:

1. передбачалося створення Олімпійського перемир'я, беручи до уваги Ігри 1994 року в Ліллекхаммері;

2. пропонувалося оголосити 1994 рік Міжнародним роком спорту і Олімпійського ідеалу.

Обидві резолюції були прийняті одногосно.

Члени ООН закликали утриматися від будь-яких військових дій протягом 15 днів Ігор і один тиждень до і після їх проведення. Подібні резолюції пропонуються з 1996 року усіма країнами, які організують літні чи зимові Ігри, і приймаються Генеральною Асамблеєю ООН осінню, безпосередньо перед кожними Іграми. Ці документи сьогодні є частиною символічної традиції олімпійських ігор.

Проте, ефективність цього механізму фактично ніколи не перевірялася. З 1994 року багато війн не припинялися на період Ігор. В тому числі і війни за участю військ країни, яка приймала Ігри. Наприклад італійська армія воювала в Іраку під час Ігор 2006 року в Турині; Росія підтримувала збройний конфлікт на сході України під час проведення Зимових ігор 2014 року в Сочі). Тим не менше, варто нагадати, що США не бомбардували Ірак під час Ігор 1998 року в Нагано, не дивлячись на те, що прес-секретар американського президента заявляв, що зовнішня політика США не приймає до уваги спортивні події.

Більше того, кожна наступна резолюція адресується до МОК і тим самим робить більш помітною його роль на міжнародній арені. Окрім того, за ініціативою уряду Греції, створив особливий фонд, розташований в Лозанні та Афінах, покликаний увічнити Олімпійське перемир'я. Його очолюють президент МОК та колишній міністр закордонних справ Греції, а керівництво здійснює посол Греції. МОК вважає цей комітет засобом розповсюдження ідеалів миру і підвищення міжнародного статусу Комітету.

Зблизившись з ООН. В 1990-х роках МОК підписав велику кількість угод про співпрацю з більшістю агентств ООН і з її дочірніми структурами, такими як Програма ООН з міжнародного контролю над наркотиками і попередженню злочинності (1995 р.), Всесвітня метеорологічна організація (1996 р.), Всесвітній банк (1996 р.), Програма розвитку ООН (1996 р.), Всесвітній поштовий союз (1997 р.), Продовольча і сільськогосподарська організація ООН (1997 р.) та ін. Окрім того активна співпраця ведеться між МОК та Управлінням Верховного Комісара ООН по справах біженців, Міжнародним союзом електрозв'язку, Спільною програмою ООН з ВІЛ/СНІДу і т. д.

Невелика відстань, яка відділяє Лозанну, де розташовується МОК, від Женеви, де знаходиться європейська штаб-квартира ООН, беззаперечно, не останній фактор, який сприяє цій кількості підписаних угод.

Прапор ООН здіймається над олімпійськими стадіонами з Ігор 1998 року в Нагано. Президенти МОК двічі були запрошені на Генеральну Асамблею ООН – в 1995 р. (Самаранч) і 2002 р. (Рогге).

Наприкінці 2001 року, генеральний секретар ООН Кофі Аннан призначив спеціальним радником зі спорту задля розвитку і миру Адольфа Огі, який вийшов зі складу уряду Швейцарії наприкінці 2000 року. В європейській штаб-квартирі ООН в Женеві, виходячи із вкрай обмеженого бюджету, виділеного швейцарською Конфедерацією, Огі створив офіс і мобілізував різні компоненти системи ООН, об'єднавши їх у міжвідомчу групу зі спорту, яку очолив сумісно з директором Дитячого фонду ООН. В 2003 році Огі організував Перший міжнародний форум зі спорту задля розвитку і миру у швейцарській федеральній спортивній школі в Маколіне.

Наприкінці 2003 року Огі приймав участь в голосуванні на Генеральній Асамблеї ООН з приводу запропонованої Тунісом резолюції про економічний і

соціальний розвиток засобами спорту. Як наслідок, 2005 рік було оголошено Міжнародним роком спорту, і в Маколіне відбувся Другий міжнародний форум зі спорту задля розвитку і миру. Адольф Огі пішов у відставку наприкінці 2007 року, після того як допоміг створити перше Управління зі спорту задля розвитку і миру у нью-йоркській штаб-квартирі ООН.

Таким чином спортивний рух досягнув політичного прогресу в межах ООН, на межі ХХ-ХХІ ст. В 1950-60-х рр. спорт належав головним чином до сфери діяльності ЮНЕСКО. оскільки він вважався частиною як культурного, так і фізичного виховання, яким і займається ця спеціалізована організація ООН, розташована в Парижі. Наприклад, в 1958 році. Вона схвалила створення Міжнародної ради зі спортивної науки і фізичного виховання. Як автономної організації, що об'єднала усі структури, спрямовані до співпраці в цій сфері.

Проте, лише після бойкотів групи африканських країн, викликаних расовим апартеїдом у Південно-Африканській республіці, на Іграх 1972 та 1976 років Генеральний директор ЮНЕСКО Амаду-Махтар М'Боу знову звернув увагу на спорт. В 1976 році в Парижі була організована Перша Міжнародна конференція міністрів і керівних працівників, відповідальних за фізичне виховання і спорт (МІНЕПС I). В 1978 році були створені Міжурядовий комітет з фізичного виховання і спорту, а для фінансового забезпечення його діяльності – Міжнародний фонд для розвитку фізичного виховання і спорту. Зрозуміло, що ЮНЕСКО позиціонувала себе як прямого конкурента МОК і Олімпійської хартії. За допомогою МСФ і їх президента, швейцарця Томаса Келлера МОК утримував удар, не дивлячись на вагомі політичні проблеми, в тому числі бойкоти Ігор в Монреалі (1976) і Москві (1980).

Президенту Самаранчу вдалося помякшити ситуацію, підписавши угоду про співпрацю спершу з Генеральним директором ЮНЕСКО Амаду-Махтар М'Боу, а згодом – з його прибічником Федеріко Майором, який був земляком і другом Самаранча. МІНЕПС II, яка відбулася в Москві в 1988 році, сприяла прийняттю спільної резолюції ЮНЕСКО та МОК з проблеми допінгу, яка загострилася після скандалу навколо Бена Джонсона на Іграх в Сеулі в тому ж році. В 1989 році Генеральна конференція ЮНЕСКО прийняла три резолюції, пов'язані зі спортом: про боротьбу з допінгом, про захист універсальності Олімпійських ігор і про необхідність співпраці між керівництвом країн і спортивними організаціями. Прийняті до резолюції ООН про олімпійське перемир'я, резолюції ЮНЕСКО були свого роду, першим свідченням міжнародного визнання МОК.

Коли на початку 1990-х років спортом серйозно зацікавилася ООН, ЮНЕСКО в значній мірі відійшла на другий план. МІНЕПС III, яка відбулася в Пуанта-Дель-Есте (Уругвай) в 1999 році, була практично непомітною. В 2000 році новий Генеральний директор ЮНЕСКО Коїтіро Мацу ура, скоротив субсидії у спортивному секторі. І лише три роки по тому, у 2005 році, ЮНЕСКО знову проявила зацікавленість до цієї сфери, прийнявши Міжнародну конвенцію проти допінгу.

Рекомендована література

Основна:

1. Антидопінгові правила Національного антидопінгового центру. –Київ, 2016. – 96 с.
2. Булатова М. М. Енциклопедія олімпійського спорту в запитаннях і відповідях. Друге видання. – К.: Олімпійська література, 2011. – 400 с. – ISBN 978-966-8708-14-5.

3. Булатова М.М. Олімпійський рух історія і сучасність : у 2 кн./М.М.Булатова, С.Н.Бубка, В.М.Платонов. – К., 2021.
4. Булатова М.М. Олімпійська спадщина України. Художній альбом. Кн. 1. – К. : Олімпійська література, 2016. – 128 с.
5. Булатова М.М. Олімпійська спадщина України. Художній альбом. Кн. 2. – К. : Олімпійська література, 2017. – 144 с.
6. Всесвітній антидопінговий кодекс. – Київ, 2015. – 133 с.
7. Енциклопедія Олімпійського спорту України / за ред. В. М. Платонова. – Київ : Олімпійська література, 2005. – 464с. – ISBN 966-7133-71-0.
8. Лекції з дисципліни «Олімпійський спорт» (теми 1-10). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bit.ly/3uTT0sz>
9. Олімпійська Хартія (чинна з 17 липня 2020 р.). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://noc-ukr.org/about/officialdocuments/olimpiyska-khartiya/>.
10. Олімпійський рух в Україні : історія і сучасність / С.Н.Бубка, М.М.Булатова, В.М. Єрмолова, О.М.Вацеба та ін.; за заг.ред. С.Н.Бубки і М.М.Булатової. – Київ, 2021. – 304 с.
11. The Olympic Charter. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://olympics.com/ioc/olympic-charter>

Допоміжна:

1. Бріскін Ю. Проблеми реалізації олімпійської освіти в умовах загальноосвітніх навчальних закладів / Юрій Бріскін, Мар'ян Пітин // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. пр. Вінницьк. держ. пед. ун-ту імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2011. – Вип. 12, т. 1. – С. 13–17.
2. Булатова М. М. Енциклопедія олімпійського спорту в запитаннях і відповідях / М. М. Булатова. – Київ : Олімпійська література, 2009. – 400 с. – ISBN 978-966-8708-14-5.
3. Нерода Н. В. Другий етап розвитку сучасного олімпійського руху за авторською комплексно-фактологічною періодизацією / Нерода Н. В., Бріскін Ю. А. // Український журнал медицини, біології та спорту. – 2022. – № 7(2). – С. 296–302. <https://doi.org/10.26693/jmbs07.02.296>
4. Neroda N. Stages Of Development Of The Modern Olympic Movement In Accordance With The Author's Complex-Factual Periodization // Stan, Perspektywy I Rozwój Ratownictwa, Kultury Fizycznej I Sportu W XXI Wieku. – 2022, Bydgoszcz. – p. 199–213. – ISBN 978-83-65507-69-3.
5. The First Stage of Development of the Modern Olympic Movement According to the Author's Complex-factual Periodization / Yevhen Prystupa, Yuriy Briskin, Neonila Neroda, Alina Perederiy, Iryna Svistelnik // The 7th International Conference of the Universitaria Consortium in Physical Education, Sport and Physiotherapy. – Iasi, Romania, 2021. – pp. 427-433.

Інформаційні ресурси інтернет:

1. Мультимедійне забезпечення лекцій, демонстрація відеороликів з Ігор Олімпіад та Зимових Олімпійських ігор.
2. Національний Олімпійський комітет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.noc-ukr.org/>
3. Міжнародний Олімпійський комітет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.olympic.org/>